

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ
BİLİM DALI

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİ
ARASINDA SİBER MAĞDURİYET, KİŞİSEL
ÖZELLİKLER VE İLETİŞİM BECERİLERİ İLİŞKİSİ

YASİN BIYIK
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. ŞEMSEDDİN GÜNDÜZ

Konya-2016

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı	YASİN BIYIK
Numarası	128305011014
Ana Bilim / Bilim Dalı	BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI / BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ BİLİM DALI
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	YRD. DOÇ. DR. ŞEMSEDDİN GÜNDÜZ
Tezin Adı	MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİ ARASINDA SİBER MAĞDURİYET, KİŞİSEL ÖZELLİKLER VE İLETİŞİM BECERİLERİ İLİŞKİSİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Arasında Siber Mağduriyet, Kişisel Özellikler ve İletişim Becerileri İlişkisi başlıklı bu çalışma 27/05/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Yard. Doç. Dr. Şemseddin GÜNDÜZ

Danışman

Şemseddin Gündüz

Yard. Doç. Dr. Tayfun TANIRI

Üye

Tayfun Taniri

Doç. Dr. Erhan OSTA

Üye

Erhan Osta

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	YASİN BIYIK
Numarası	128305011014
Ana Bilim / Bilim Dalı	BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI / BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ BİLİM DALI
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tezin Adı	MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİ ARASINDA SİBER MAĞDURİYET, KİŞİSEL ÖZELLİKLER VE İLETİŞİM BECERİLERİ İLİŞKİSİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

YASİN BIYIK

ÖNSÖZ

Günümüzün “Bilgi çağı” olarak adlandırıldığı şu günlerde teknoloji hayatımızın her evresinde karşımıza çıkmakta ve hayatımızın vazgeçilemez bir unsuru olmaktadır. Bunun sonucunda, teknolojinin yoğun olarak kullanımından kaynaklanan, istenmeyen olumsuz davranışlara maruz kalıyoruz. Olumsuzlukların bizleri üzücü, kırıcı ve tedirgin edici boyutlara ulaşmasıyla bizler, artık bir siber mağdur olarak adlandırılıyoruz. İşte böyle bir durumda şu sorular aklımıza geliyor: “günlük hayatımızda sahip olduğumuz iletişim becerilerini sanal ortamlarda iletişime geçerken de benzer şekilde mi kullanmaktayız? ” ve “Sanal ortamlarda mağdur durumuna düşmemizde iletişim becerilerimizdeki eksikliğin bir etkisi var mıdır? ”.

Bu tezin hazırlanması ve sunulmasında benimle birlikte birçok kişinin emeği geçmiştir. Öncelikle bütün bu süreç boyunca yardımlarını benden esirgemeyen, sabırla ve kibarca bana yardımcı olan, değerli zamanlarında bile bana vakit ayıran ve bilgisi, hoşgörüsü, kibarlığı ve destekleriyle beni cesaretlendiren değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Şemseddin GÜNDÜZ’e şükran ve minnetlerimi sunarım.

Tezimin hazırlanması sürecinde fazlaca vakit harcamalarım ve sıkıntılı günlerimde bana destek olarak manevi yardımlarını fazlasıyla gördüğüm değerli eşime gönülden teşekkür ederim. Ayrıca tezimin hazırlanmasında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, kıt koşullarda önümün açılmasını sağlayan fikir ve düşünceleriyle omuzdaş olan değerli ağabeyim Öğretim Görevlisi Mustafa Tansu Bıyık’a da teşekkür ederim. Bütün bunlarla birlikte sabır ve imtina ile tezimin oluşmasında katkıda bulunan ve bana yardımcı olan Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler MYO öğretim görevlilerine ve öğrencilerine şükranlarımı sunarım. En son olarak benim bu yaşıma kadar gelmemi ve bende herkesten fazla emeği olan sevgili annem ve babama her şey için sevgi, saygı ve hürmetlerimi bildiririm.

YASİN BIYIK

KONYA, 2016

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	YASİN BIYIK
	Numarası	128305011014
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı / Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. ŞEMSEDDİN GÜNDÜZ
	Tezin Adı	Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Arasında Siber Mağduriyet, Kişisel Özellikler ve İletişim Becerileri İlişkisi

ÖZET

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet durumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, nicel verilere dayalı tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulunda 2014-2015 öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören 1 ve 2. sınıf toplam 358 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ), Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ) ve kişisel bilgi formu kullanılarak veriler toplanmıştır.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyete uğradıkları ve yüksek düzeyde iletişim becerisine sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırma sonucunda meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyete uğrama durumlarının cinsiyet, öğrenim gördüğü sınıf, bilgisayar kullanma süresi ve bilgisayar kullanma becerisine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Bununla beraber öğrencilerin

iletişim becerileri cinsiyetlerine ve öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmamaktadır. Günde ortalama 5 saat ve üzeri bilgisayar kullanan meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin 2 saatten daha az bilgisayar kullananlardan daha düşük olduğu bulunmuştur. Bilgisayar kullanma becerisi yüksek olan öğrencilerin kendini ifade etme becerisi daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin siber mağduriyet durumları ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar kelime: İletişim Becerileri, Siber Mağduriyet, Meslek Yüksekokulu Öğrencileri

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	YASİN BIYIK
	Numarası	128305011014
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı / Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. ŞEMSEDDİN GÜNDÜZ
	Tezin Adı	Cyber Victimization, Personal Characteristics and Communication Skills Relations between Vocational College Students

SUMMARY

This research aiming to determine the relationship between victimization cases and cyber communication skills of Vocational school students is a survey based on quantitative data model. The sampling of the research consists of a total of 358 students studying in the 1st and 2nd classes of Selcuk University Vocational School of Technical Sciences in the spring semester of the 2014-2015 academic year. Data in the research was collected using the Communication Skills Scale (CSS), the Cyber Victimization Scale (CVS) and a personal information form. According to the findings of the study results, students of the vocational school are exposed to cyber victimization and determined to have a high level of communication skills. It was found that the cyber victimization state of vocational school students was not differentiated according to gender, grade of education, computer use time and computer use skills. Meanwhile, communication skills of the students do not differ according to their gender and the grade they are at.

Communication skills of vocational school students using computer for average 5 hours or more per day were found to be lower than computer users for 2 hours or less per day. Self-expression skills of students with high skills in using a computer are determined to be higher. There was no significant relationship between students' cyber victimization situations and their communication skills.

Keywords: Communication Skills, Cyber Victimization, Vocational School Students

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	İİ
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	İİİ
ÖNSÖZ	İV
ÖZET	V
SUMMARY	Vİİ
İÇİNDEKİLER	İX
TABLolar LİSTESİ	Xİ
KISALTMALAR LİSTESİ	Xİİ
1. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM	1
1.2. AMAÇ	3
1.3. ÖNEM	4
1.4. SINIRLILIKLAR	5
1.5. TANIMLAR	5
2. İLGİLİ ALAN YAZIN	7
2.1. İNTERNET VE SOSYAL AĞ	7
2.1.1. İletişim Durumlarına Göre İnternet Kullanımı	13
2.1.2. Cinsiyet Durumuna Göre İnternet Kullanımı	15
2.1.3. İnternetin Sağladığı Olanaklar	16
2.1.4. İnternetin Olası Tehlikeleri	17
2.2. SİBER ZORBALIK / SİBER MAĞDURİYET	21
2.2.1. Siber Zorbalık	21
2.2.2. Siber Zorbaların Özellikleri	22
2.2.3. Siber Zorbalığın Nedenleri	23
2.2.4. Siber Zorbalığın Türleri	24
2.2.5. Siber Mağduriyet	27
2.2.6. Siber Mağduriyetin Nedenleri	28
2.2.7. Siber Mağduriyetin Türleri	30
2.2.8. Siber Mağdurların Özellikleri	32
2.3. İLETİŞİM	34
2.3.1. İletişim Süreci ve Öğeleri	35
2.3.2. İletişim Türleri	39
2.3.3. İletişim Becerilerinin Tanımı	40
2.3.4. İletişim Becerilerinin Türleri	42

2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	44
3. YÖNTEM	53
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	53
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	53
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	55
3.3.1. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ).....	55
3.3.2. Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ).....	56
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ.....	56
4. BULGULAR.....	60
4.1. ÖĞRENCİLERİN İLETİŞİM BECERİLERİ VE SİBER MAĞDURİYET ÖLÇEKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	60
4.2. ÖĞRENCİLERİN İLETİŞİM BECERİLERİ VE SİBER MAĞDURİYET DURUMLARINA İLİŞKİN BULGULAR	61
4.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular.....	62
4.2.2. Okunulan Sınıf Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular	63
4.2.3. İnternet Kullanma Süresi Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular.....	65
4.2.4. Bilgisayar Kullanma Becerisi Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular.....	69
4.3. ÖĞRENCİLERİN SİBER MAĞDURİYET DURUMLARI İLE İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	71
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	73
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	73
5.1.1. Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	73
5.1.2. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Durumları ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar ve Tartışma	77
5.2. ÖNERİLER.....	77
KAYNAKÇA	79
EKLER	88

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1- Hanelerde Bilgi İletişim Kullanım Durumları	16
Tablo 2- Araştırmaya Katılan Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Frekans Dağılım Tablosu	54
Tablo 3- İletişim Becerileri Değerlendirme Tablosu.....	58
Tablo 4- Siber Mağduriyet Değerlendirme Tablosu.....	58
Tablo 5- Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Ölçeklerine İlişkin Bulgular	60
Tablo 6- Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Tablosu Sonuçları.....	62
Tablo 7- Okunulan Sınıf Değişkenine Göre t-Testi Tablosu Sonuçları.....	64
Tablo 8 - İnternet Kullanma Süresi Değişkenine Göre Ortalamalar	66
Tablo 9 - İnternet Kullanma Süresi Değişkenine Göre Anova Tablosu Sonuçları	68
Tablo 10 - Bilgisayar Kullanma Becerisi Değişkenine Göre t-Testi Tablosu Sonuçları.....	70
Tablo 11- Siber Mağduriyetin İletişim Becerileri ve İletişim Becerileri Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Tablosu	72

KISALTMALAR LİSTESİ

İBDÖ	: İletişim Becerileri Ölçeği
SMÖ	: Siber Mağduriyet Ölçeği
İİTB	: İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler
KİE	: Kendini İfade Etme
EDSOİ	: Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim
İKİ	: İletişim Kurmaya İsteklilik
TDK	: Türk Dil Kurumu
TUIK	: Türkiye İstatistik Kurumu
N	: Veri Sayısı
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
s.s.	: Standart Sapma
p	: Anlamlılık Derecesi
r	: Korelasyon Değeri
s.d.	: Serbestlik derecesi
F	: Anova için F değeri
f	: Frekans
Akt	: Aktaran

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Teknolojide ve kültürler arası etkileşimde meydana gelen gelişmelerle birlikte, internetin son yıllarda hayatımızda çok önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. İnternet kullanma süresindeki artış birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. İnternetin olumsuz etkilerinin olmadığı düşünülse de aslında sosyolojik ve psikolojik tabanlı olumsuz etkilerinin olduğu söylenebilir. İnternetin olumsuz etkileri arasında insan iletişimini azaltması, çocukların akran ilişkilerini zayıflatması, oyunlarda fazlaca vakit harcanması vb. gösterilse de fazlasıyla sosyolojik ve psikolojik tabanlı zararlarını da görmek mümkündür.

İnternetin her yaş ve cinsiyet için yeni yeni açılımlar getirmesi bu alanın cazibesini artıran nedenler arasında düşünülebilir. İnternetin kendini ifade etmede sağladığı imkânlar, bilginin yeniden yapılandırılmasına; dolayısıyla herkesin bu sürece olumlu ya da olumsuz etkide bulunabileceği bir ortam oluşmasına zemin hazırladığı söylenebilir. Başka bir açıdan düşünüldüğünde ise; interneti diğer kitlesel araçlardan farklı ve daha özel kılan, karmaşanın ve denetimsizliğin sağlamış olduğu özgürlük duygusudur. Böylesi duygular, internetin yaş dönemleri açısından ergenler için cazibe merkezine dönmesine sebep olabilmektedir.

Sosyalleşme ve iletişim aracı olarak kullanılan internet ve iletişim teknolojileri ergenlik çağı gençlerinde yeni bir kültürün doğmasına yol açmaktadır. Böylesi bir kültürün oluşmasında internet ve iletişim teknolojilerine ulaşmanın kolaylaşmasının ve internetin yaygınlaşarak benimsenmesinin rol oynadığı düşünülmektedir. Ayrıca internetin yeni arkadaşlar edinme ve bu arkadaşlığı sürdürmede etkili rol oynadığı da söylenebilir (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Özellikle ergenlerin (12-18 yaş aralığı) kendilerini tanımlama konusundaki arayışları nedeniyle hem bedensel hem duygusal hem de düşünsel anlamda yoğun

bilgisayar ve internet kullanımı; ruhsal durumlarında değişimleri de beraberinde getirmektedir. İnternet ile kendilerini özdeşleştirmeleri sonucu o yaş gençlerinde olumsuz etkiler görülebilmektedir (Giddens, 2000). İnternet ortamında serbestçe hareket edebilme ve yasal yetersizliklerin kişisel hakların mahremiyetinin korunmasını olumsuz etkilediği söylenebilir (Gözüşirin, 2011). Türkiye genelinde internet ve internete bağlı teknolojiyi kullanma oranları giderek yükseldiği düşünöldüğünde bireylerin internetin olumsuz etkilerine maruz kalma ihtimalinin yükseldiği söylenebilir. (Uslu, 2007).

Geniş ve sınırsız internet kullanımının olduğu sanal platformlarda zorbaça düşünceler, kişisel hakların ihlaline zemin oluşturacak bir biçime gelmektedir. Kişiler farkında olmadan internete yükledikleri; fotoğrafları, adresleri, özgeçmişleri, kredi kartı bilgileri vb. kişisel bilgilerin daha sonraları kendilerine olumsuz birer davranış ve eylem olarak geri dönebileceğini öngöremeyebilmektedirler (Willard, 2007).

Olumsuz eylemlerin bir yansıması olan zorbalık; genel bir tanım olarak bakıldığında ise sadece fiziksel olarak karşı tarafa zarar verici hareketlerde bulunma olarak görölse de teknolojinin günden güne ilerlemesiyle zorbalığın artık sanal ortamlarda da görölebildiği kabul edilmektedir. Kişilerin sanal ortamlarda kendilerini koruyabilecek gerekli bilgi ve deneyime sahip olmamalarından dolayı siber mağdur durumuna düşme olasılıkları artabilmektedir. Bu duruma düşmelerinin sebebi bilişim araçlarını bilinçli olarak kullanmamalarından kaynaklı olduğu düşünölebilir. Kişiler bu hoş olmayan durumlara karşı kendilerinde farkındalık oluşturmuş bir birey olarak gerekli önlemleri alabilirlerse, sanal platformların olumsuz yönlerinden daha az zararla kurtulabilirler (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Baker & Tanrıkulu, (2010) siber zorbalık ve mağduriyet ile ilgili en önemli değişkenlerden birinin riskli internet kullanımının olabileceğini söylemişlerdir. Riskli internet kullanımını: İnternette kişisel bilgilerin paylaşılması, internet ortamında tanıştığı biriyle iletişime geçilmesi, internette tanışılan kişilerle gerçek

hayatta yüz yüze iletişime geçilmesi, pornografik zararlı ögelere bağımlı olunması, intihara özendirici yayınları takip edilmesi, uyuşturucu kullanmaya yönelten ve propaganda yapan yayınlara girilmesi, kaba ve aşağılayıcı sitelere üye olunması olarak tanımlanmışlardır.

Dönemsel yaş farklılıkları da siber mağduriyet ve siber zorbalığı etkileyen faktörlerden biri olarak görülebilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde gençler sosyal hayatlarında ani ve hızlı bir değişiklik yaşamaktadırlar. Benlik oluşumundaki bu dönemde gençler kimliklerini kazanmaya çalışmaktadırlar. Hayatlarındaki bu dönüm noktasında bir seçim ve uyum içerisine giren ergenlik dönemi gençleri sıklıkla saldırgan bir tavır izler ve böylesi bir ruh haline sahip olmaları siber mağduriyet yaşatmalarında veya yaşamalarında etkili olabilmektedir (Özby, 2013).

Siber zorbalığa maruz kalan bireyler zamanla siber mağdur durumuna düşebilmektedir. Siber mağduriyet durumunun bir kişide görülebilmesi için sürekli ve kasıtlı olarak siber zorbalığa maruz kalması gerekliliği düşünüldüğünde; kişileri böylesi bir duruma nelerin düşürdüğü sorusu anlam kazanmaktadır. Kişilerin sahip oldukları iletişim becerilerinin sanal ortamlara yansımaları doğrultusunda siber mağduriyete uğradıkları düşünülebilir.

1.2. Amaç

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet durumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki düzeyi nasıldır?

1. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet durumları ve iletişim becerilerine sahip olma düzeyleri nedir?
2. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet ve iletişim becerileri durumları, demografik değişkenlere (*cinsiyet, okunulan sınıf*,

internet kullanma süresi, öğrencinin bilgisayar kullanma becerisi) göre farklılık göstermekte midir?

3. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet durumları ile iletişim becerileri arasında bir ilişki var mıdır?

1.3. Önem

İnsanlar arasındaki ilişkinin temelini iletişim oluşturmaktadır. İnsanlar doğdukları andan itibaren öğrenilmiş ya da öğrenilmemiş yaşantılarla iletişime geçmeye başlayarak ölüme kadar doğal bir süreç içerisinde iletişimde bulunmaktadır.

İletişim süreci yaşamın vazgeçilemez unsurlarından biridir. İnsanların birbirleri ile olan iletişiminde kaynaktan aktarılan mesajların doğru bir biçimde anlaşılması ve bu mesajlara tepkide bulunulması bireylerin iletişim becerilerini ortaya koymaktadır. Nerede ve hangi toplulukta olursak olalım düzgün bir iletişim sahibi olmamız gerekmektedir (Türkel, 2013).

İletişim bağlantısının nasıl oluştuğunu kavrayabilmek kazanılmış bir davranış örüntüsü ve beceriler bütünüdür. Kişiler iletişime geçerlerken ya iletişim kurmayı ya da iletişimsiz tepkide bulunmayı tercih ederler. Çoğunlukla kişiler iletişimsizliği seçmektedirler. Burada iletişimsizliğin oluşma nedenlerinin ve nasıl oluştuğunun anlaşılabilmesi önemlidir (Özer, 1995).

Günümüzde internetin hayatımızda büyük bir yer tuttuğu inkâr edilemeyecek bir gerçektir. İnsanlar hayatlarının günlük akışının hemen hemen her anında internet ve bilgisayarlardan faydalanmakta, internet sayesinde aile fertleri ve arkadaşları ile iletişime geçmekte, yeni insanlarla tanışmakta, fikirlerini paylaşmakta ve benzersiz bir ortamla bütünleşmektedirler (Taçyıldız, 2010).

Böylesi bir olgunun hayatımıza girmesi olumlu olduğu kadar olumsuz yönleriyle de karşımıza çıkmaktadır. Siber zorbalık ve siber mağduriyet

kavramları alanyazına girmekte ve tüm dünya için tehlike oluşturmaktadır. Avrupa ve Amerika'da çocukların siber ortamlarda korunmaları ile ilgili gerekli yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Bu kanunlar neticesinde gerekli müeyyideler de uygulanmakta, caydırıcılığı artırılmaktadır. Fakat Türkiye'de siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramları yeni yeni dile getirilmekte ve araştırılmaktadır. Ülkemizde henüz bu konu ile ilgili tam bir yasa metni oluşturulamamıştır. Siber mağduriyetin farkına varılarak çocuk ve gençler açısından nasıl bir tehlike oluşturduğunu göstermek açısından siber mağduriyet farkındalığının oluşturulmasının önemi büyüktür (Serin, 2012).

Gençlerin duyuşsal ve bilişsel yapılarında değişikliklere yol açan siber mağduriyet durumlarının yaşanmasın da, bireylerin sahip oldukları iletişim beceri düzeylerinin ne kadar etkisinin olduğunun ortaya koyulması ve alınabilecek tedbirlerin neler olabileceği açısından önemlidir.

1.4. Sınırlılıklar

- 1- Araştırma 2014-2015 Öğretim Yılı Bahar Dönemi Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler MYO, Makine, Basım ve Yayım Teknolojileri, Elektrik, Kimya Teknolojileri, Kontrol ve Otomasyon Teknolojileri, İnşaat Teknolojileri, Elektronik Teknolojisi, Harita ve Kadastro, İklimlendirme ve Soğutma Teknolojisi ile Bilgisayar bölümlerinin 1. ve 2. sınıfları ile sınırlıdır.
- 2- Araştırma öğrencilere dönem içerisinde tek sefer ölçme aracı uygulanması ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Siber Zorbalık: “Bilgi ve İletişim Teknolojilerini kullanarak bir bireye ya da bir gruba, özel ya da kamu kimliğine sahip bir kişiliğe karşı yapılan teknik boyutta ya da ilişkisel olarak zarar verme davranışlarının ve tutumlarının bütünüdür.” (Arıca, Kınay, & Tanrıku, 2012).

Siber Mağduriyet: “Bilgi ve İletişim Teknolojilerini kullanarak bir bireye ya da bir gruba, özel ya da kamu kimliğine sahip bir kişiliğe karşı yapılan teknik boyutta ya da ilişkisel olarak zarar verme davranışına maruz kalarak, kişi ya da kişilerin maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumlarıdır.” (Arıca, Kınay, & Tanrıkulu, 2012).

İletişim: “Communicare fiilinden türeyen ve ortak kılma anlamına gelen iletişim, davranışları etkilemek ve istenen sonuçları başarmak amacıyla kişiler arasında sözlü ya da sözlü olmayan araçlarla anlayış sağlamadır.” (Can, 1999).

İletişim Becerileri: “İletişim becerisi, kişi ya da kişilerin göndermek istedikleri mesajları doğru bir şekilde kodlaması ve iletmesidir. Ayrıca aldığı mesajları hatasız şekilde anlamlandırmasına yarayan etkili tepkiler verme ve etkili dinleme becerilerinin bütünüdür.” (Çetinkaya, Nur, Ayvaz, Özdemir, & Kavakçı, 2009).

2. İLGİLİ ALAN YAZIN

Bu bölümde internet, siber mağduriyet ve iletişim ile ilgili kuramsal açıklamalara ve konu ile ilgili yurtdışında ve yurtiçinde yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. İnternet ve Sosyal Ağ

İngilizce “international (uluslararası)” ve “network (ağ)” kelimelerinden oluşan “*internet*”, şahısların, devlet kurumlarının ya da özel kuruluşların ürettikleri bilgileri yayınlatabilecekleri ayrıca ihtiyaç duydukları bilgilere kolaylıkla ve hızlı bir biçimde erişebilecekleri bir vasıta (Tsai, Lin, & Tsai, 2001). İnternetin temeli Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Kurumu'nun yaptığı çalışmalar neticesinde atılmış oldu (Bedir, 2012).

İnsanlar günümüze gelene kadar birçok iletişim aracını kullanmışlardır. Bunlar ateşin bulunmasıyla başlamış, mektupla uzunca bir süre devam etmiş ve yakın geçmişimize kadar da televizyon ile sürmüştür. Bu türlü iletişim araçları kişilere fazlaca kolaylık sağlamış ve kişilerin günlük hayatlarında yoğun bir şekilde yer tutmuştur. Madran (2014)'a göre; günümüzde varlığıyla yoğun yer kaplayan bilgisayarların temeli 1946 da ENIAC adıyla ilk bilgisayarın icat edilmesi, 1958'de ilk mikroçip bulunması, 1974'te mikro işlemcili ilk bilgisayarın yapılmasıyla atılmıştır. İnternet, bugün sıklıkla kullandığımız ve bizim için önemli bir yer tutan iletişim teknolojilerinin gelişiminde kırılma ve başlangıç noktaları olarak nitelendirilebilir. İnternetin tarihsel gelişimine bakıldığında, “Galaktik Ağ” kavramıyla, insanların kolaylıkla bilgi ve programlara erişebilecekleri küresel bir ağ fikri ile 1962 yılında, DARPA (Defense Advanced Research Project Agency) projesiyle ortaya konmuştur.

İnterneti günlük hayatımıza etkin bir şekilde girmesin de onu diğer kitle iletişim araçlarından ayıran, insanlar arasında karşılıklı etkileşim halinde olması

ve geleneksel kitle araçlarından farklı bir iletişim şekline sahip olması özelliğidir. Geleneksel kitle iletişim araçları (televizyon ve radyo gibi) çoğu zaman tek taraflı ve etkileşimsiz iletişim kurmaya imkân sağlarken; internet, kullanıcılarına karşılıklı iletişim olanağı, dilediği konulara yorum yazabilme ve düşüncesini rahatlıkla ifade edebilme imkânı sağlayabilmektedir. Ayrıca internetin bazı diğer faydalı özellikleri ise; diğer bilgisayarlarla anlık ve hızlı iletişim kurabilme, e-posta yoluyla hızlı veri transferi sağlayabilme, bilgi ve raporlara kolay erişebilme, güncel olayları kolay takip edebilme, mekâna bağlı kalmaksızın kütüphane hizmetlerinden yararlanabilme, zaman ve emekten tasarruf sağlayacak eylemleri gerçekleştirebilmektir. Tarcan (2005)'a göre; bazı sosyal bilimciler internet üzerine yorumlar getirmiş, internetin demokrasiyi geliştireceği ve sosyal kalkınmada ilerlemeyi sağlayacağını belirtirken bir grup sosyal bilimci de olumlu bu söylemlerin yanı sıra interneti demokrasi ve sosyal kalkınma için büyük bir tehdit olarak görmüş hatta insanlığın felaketinde internetin büyük bir rol oynayacağını belirtmişlerdir.

Sosyal Ağ Siteleri

Sosyal ağ siteleri, halka açık ya da yarı açık profiller oluşturularak bireylerin belli kurallar çerçevesinde, başka kullanıcıların hesaplarını görüntülemek ve diğer kullanıcı hesaplarının listelenmiş bağlantılarına geçiş yapmaya izin veren web tabanlı servisler olarak tanımlanabilir (Boyd & Ellison, 2007 Akt Kaya, 2011).

İnternet ilk kullanılmaya başlandığı yıllarda sadece kullanıcı tabanlı çalışmaktaydı. Ancak teknolojideki gelişmeler sayesinde eş zamanlı olarak paylaşımlar oluşturulabilir hâle gelmiştir. Böylesi bir avantaj da sosyal paylaşım sitelerinin bugünkü popülerliğinin temelini atmış olduğu söylenebilir. Sosyal paylaşım siteleri genel olarak insanların aralarında iletişim kurmalarına olanak sağlayan çevrimiçi bir platformdur. Bu platformda kişiler kendilerini profil sayfalarıyla tanımlar, arkadaş listeleri oluşturur, başka kullanıcılar ile tanışır; böylece kullanıcılar değişik yollarla iletişim haline geçer. Sosyal ağ sitelerinin diğer tek zamanlı erişimlerden farklı olmasından dolayı, eş zamanlı iletişimi

sağlaması nedeniyle kişiler teknolojinin basit halinden kurtulmuş ve yüz-yüze iletişime geçmiş olurlar. Bu da sosyal ağ sitelerinin kullanılabilirliğini artırıcı etki oluşturmaktadır. Günümüzde kişiler artık iletişime geçme aracı olarak çoğunlukla sosyal ağ sitelerini kullanır hale gelmiştir. Bu denli yaygın bir kullanımın olmasında sosyal ağ siteleri tasarımcıların bilgisayarı aktif ve etkin olarak kullanmasını bilmeyen bireylerin bile kolaylıkla kullanabilecekleri ara yüz tasarımları geliştirmiş olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Tabii ki sosyal paylaşım siteleri sadece kişilerin tanıştığı veya düşüncelerini paylaştığı bir platform olarak da görmemek gerekir. Sosyal ortamlar bireylerin duygu, düşünce, durum, resim, video, müzik gibi geniş bir perspektifte birçok paylaşımın olduğu sosyal bir platform olarak görülmelidir.

Onat & Aşman Alikılıç (2009)'a göre; günümüzde popüler olarak kullanılan bazı sosyal paylaşım sitelerini aşağıdaki gibi örneklendirmiştir:

- Genel kullanıma açık sosyal ağlar: Facebook, QZone, MySpaces v.b
- Belirli yaş gruplarına hitap eden ağlar: Saga Zone (50'lilerin üstündekiler için Saga tatil ve sigorta şirketinin kurduğu ağ)
- Flört ağları: Siberalem.com, Yonja.com
- Etnik ağları: Cyworld (Güney Kore), Corazon.com (İspanyol asıllılar)
- İş ağları: LinkedIn, BNI, GBN, Xing.com, Ryze
- Diğer ağlar

Tabii ki böylesi bir sınıflandırma kısa vadede kalıcı ve geçerli olabilir. Çünkü teknoloji günden güne ilerlemekte ve her gün yeni uygulamalar ve platformlar insanlarla buluşmaktadır.

Sosyal paylaşım sitelerinin özelliklerini belirli kalıplara sokmak dar bir anlam taşımakla birlikte genel bir kanı oluşturmaya açısından önemlidir. Sosyal ağlar kullanıcılara e-posta, chat, anlık mesajlaşma, video, blogging, dosya ve fotoğraf paylaşımı gibi birçok hizmet sunmanın yanında ayrıca eski arkadaşlarını bulabilme, daha önceden kayıtlı kişilerle iletişime geçebilme gibi imkânlar

sağlamaktadır. Günümüzde birçok sosyal paylaşım ağı ücretsiz olarak kullanıcılarına hizmet vermektedir. Kişiler kendi sayfalarını oluşturarak kişisel bilgilerini sayfalarına yüklemekte ve değiştirebilmektedir. Ayrıca bazı sosyal paylaşım siteleri ise açık kaynak kodlu olarak sitelerini hazırlamakta ve kullanıcıların kendi sayfalarını değiştirebilme olanağı sağlamaktadır.

Herhangi bir sosyal ağın tercih edilmesi ve popüler olması o sosyal ağın zengin özelliklere sahip olması ve kullanılabilirliğinin yüksek olmasına bağlıdır. Bu bağlamda kullanıcı sayısı fazlalığı ve popülerliği düşünüldüğünde bazı sosyal ağ sitelerinden bahsetmek faydalı olabilir.

Facebook

Günümüzde en popüler ve en sık ziyaret edilen sosyal paylaşım sitelerinden olan Facebook, 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından kurulmuştur. İlk olarak Harvard Üniversitesi öğrencilerinin kayıt olabileceği, kampüs içerisinde paylaşımı artırmak amaçlı kurulmuştur. Daha sonraları Facebook Amerika'daki bütün üniversite öğrencilerinin kullanımına açılmış, 2006 yılında ise e-posta kullanan her bireyin siteye üye olma hakkı tanınmıştır.

Facebook, kullanıcıların kişisel bilgilerini ve fotoğraflarını paylaşp, farklı arkadaş gruplarına katılabildikleri bir çevrimiçi sosyal ağ sitesidir. Kullanıcılar ad, soyad, cinsiyet, doğum tarihi, e-posta, yaşadıkları yer, ek iletişim bilgileri, kişisel ilgi alanları, eğitim ve meslek hayatları gibi kişisel bilgilerini duvarlarına yazabilir ayrıca duvarlarında fotoğraf paylaşabilir, karşı tarafa mesaj gönderebilir, çevrimiçi sohbet edebilir, yeni arkadaşlar ekleyebilir, arkadaşlarının duvarlarında gönderiler yayınlatabilir, arkadaşlarının paylaşımlarına yorum yapabilir, sevdikleri organizasyonlara katılabilir, arkadaşlarını etkinliklere davet edebilirler.

Myspace

İnternet kullanıcılarına sosyalleşme ortamı sunan çevrimiçi topluluklardan biri de Myspace'dir. MySpace, sanal ortamda kullanıcı denetiminde iletişim ve arkadaşlıklar kurulabilen, kişisel profillerin, blogların, grupların, resimlerin, müzik ve videoların barındırılabilceği bir sosyal ağ sayfasıdır. Myspace'e fotoğraf ve kişisel bilgi eklenebilir. Kullanıcılar profillerinin içeriklerini istediği kişilerle paylaşabilir.

Myspace sosyal ağına katılanlar kendilerine bir duvar oluşturabilir ve bu duvarda kendi yazılarını, fotoğraflarını ve videolarını paylaşabilirler. Facebook tan farklı olarak Myspace'te kullanıcılar arka planını kendileri belirleyebilir ve profillerini istedikleri gibi oluşturabilirler. Kullanıcılar belirli bir şablonu takip etmek zorunda kalmazlar.

LinkedIn

LinkedIn'in temelleri 2002 yılında Reid Hoffman'ın oturma odasında atılmıştır ve site 5 Mayıs 2003 tarihinde resmi olarak kullanıcıların hizmetine sunulmuştur. Aynı yıl şirketin CEO'su olarak Jeff Weiner atanmıştır. Şirketin yönetim ekibi Yahoo!, Google, Microsoft, TiVo, PayPal ve Electronic Arts gibi şirketlerde yöneticilik görevi üstlenmiş, deneyimli kişilerden oluşturulmuştur. Dünya çapındaki 200 ülke ve 300 milyon üyesiyle dünyanın en büyük profesyonel sosyal iletişim ağlarından biri haline gelen LinkedIn'in amacı profesyonellerin birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayarak daha verimli ve başarılı olmalarını sağlamaktır.

Ayrıca sitede bulunun iş imkânlarıyla kişiler iş bulabilirler ve iş dünyasına ait bilgiler edinebilirler. Form alanından soru sorup uzman görüşlerini alabilirler. Bu doğrultuda kariyerlerini planlama imkânı bulurlar.

Twitter

Kurulduğu günden itibaren kısa bir sürede büyük bir şöhrete kavuşan Twitter halen en çok kullanılan sosyal ağ platformlarından biridir. 2006 yılında kurulan Twitterın temel mantığı, 140 karakterden oluşan bir içerik paylaşımına imkân sağlayan ve kişilerin anlık düşüncelerini paylaşmasıyla oluşan bir web platformu olmasıdır. Basit anlamda ifade etmek gerekirse 140 karaktere tweet denilmektedir. Kullanıcıların yazdığı tweetler herkes tarafından görülebilmektedir. Ancak kullanıcılar bu görünümü sınırlandırma yetkisine sahiptirler. Günümüzde popülerliğini artıran Twitter, aslında basit ve karışık olmayan yapısıyla ilgi çekmektedir. Bu denli büyümesinde televizyon ve ünlü kişilerin de bu sosyal paylaşım ağını kullanması etkili olmuştur.

Google+

Google şirketi tarafından kurulan ve gün geçtikçe daha da popüler olmaya başlayan Google+ 28 Haziran 2011 tarihinde hizmete girmiştir. Tıpkı diğer sosyal ağlar gibi Google+'da fotoğraf ve kişisel bilgilerden oluşan bir kullanıcı sayfası bulunmaktadır. Google+'nın en iyi ve farklı yanı ise; "çevreler" özelliğidir. Kullanıcılar çevrelerine ekledikleri diğer kullanıcıları günlük yaşamlarındaki farklı ilişki derecelerine göre (en iyi arkadaşlar, iş arkadaşları, tanıdıklar) gruplayabilmektedir. Böylece kullanıcılar paylaşımlarını çevrelerine ve tanımadıkları çevrelere göre sınırlandırmaktadır. Kullanıcılar ayrıca gizlilik ayarları yapabilmektedirler. Tabii ki Facebook ve diğer sosyal paylaşım ağları da bu özelliklerini zamanla kendi ağlarına uygulamaya başlamışlardır. İlk olarak Google+ da başlayan video sohbeti ise kullanıcılara görüntülü konuşma imkânı sunmuştur. Bu sohbet odalarındaki konuşmalara gizlilik olanağı da sunulmuştur. Herkese ya da istediği kişilerle sınırlandırabilme özelliğine sahiptir.

Tumblr

Aslında bir blog sitesi mantığına yakın olan Tumblr, çevrimiçi hizmet vermesiyle bir sosyal ağ olarak da görülmektedir. David Karp tarafından 2007

yılında geliştirilmiştir. 20 Nisan 2013 tarihinde ise Yahoo tarafından satın alınmıştır. Kullanıcılar Tumblr de kendi sayfalarını oluşturabilir ve Facebook-Twitter gibi diğer sosyal ağlar ile hesaplarını senkronize ederek paylaşımlarını birçok platforma yayabilirler. Ayrıca Dashboard özelliği ile kullanıcılar tek bir sayfada diğer kullanıcıların paylaşımlarını görebilir. Sayfa tasarımına izin veren Tumblr sayesinde kullanıcılar sayfalarını istedikleri gibi değiştirebilmektedir. Bir blog sitesinin sahip olması gereken özelliklere ve daha fazlasına sahip olan Tumblr, kullanıcılarına bir konuya ilişkin görüşlerini herhangi bir karakter kısıtlaması olmaksızın paylaşabilecekleri bir ortam sağlamaktadır.

Günümüzde sosyal paylaşım siteleri bireylerin birbirleriyle iletişim kurmalarında önemli bir yere sahiptir. Böylesi bir ortamda kurulan iletişimin geleneksel iletişimden farklı yönlerinin olabileceği düşündürücüdür.

2.1.1. İletişim Durumlarına Göre İnternet Kullanımı

İletişim en eski çağlardan günümüze kadar hep var olmuş bir olgudur. İnsanlar hayatları boyunca birçok bilgi edinir veya değişik olaylara tanık olurlar. Doğal olarak bireyler birbirleriyle iletişime geçerek bu duygu ve düşüncelerini paylaşmak isterler. Böylesi bir duygu insanlarda iletişim olgusunun doğmasına neden olmuştur.

İnsanoğlu, doğumundan ölümüne kadar sürekli bir iletişim halindedir ve insan olmanın gerekliliğinden dolayı kendini diğer canlılardan daha iyi ifade etmesi, iletişimi hem güçlendirmiş hem de gelişmesine sebep olmuştur (Evliyaoğlu, 1987).

İletişim, en genel tanımıyla; bilgiyi üretme, aktarma ve kendisine aktarılan bilgiyi anlamlandırma olarak tarif edilebilir. İletişimin, temel prensibi paylaşım, etkileşim ve ortaklık kurmak olan, çeşitli semboller ve araçlarla dünyayı daha yaşanır kılan, ileti alışverişine dayalı sosyal bir süreçtir (Toygar, 1982). Paksoy & Acar (1996)'da iletişimi sözlü iletişim, sözsüz iletişim ve yazılı iletişim olmak

üzere üç ana gruba ayırmıştır. Sözlü iletişim ise kendi içinde dil ve dil ötesi olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Dille iletişim belki de günlük hayatta en sık kullandığımız iletişim türüdür. Bu türlü bir iletişim iletmek istediğimiz mesajları karşı tarafa konuşarak aktardığımız iletişim türüdür. Dil ötesini ise kullandığımız sesin tonu, hızı, şiddeti ve vurgusu olarak tarif edebiliriz. Yazılı iletişim ise; zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın karşı tarafla iletişime geçmedir.

İletişimde önemli olgulardan biri de doğru şekilde iletişim kurabilmektir. Kişilerin problem yaşaması ve oluşması muhtemel çatışmaları da önlenmesinde iletişimin ne yönlü ve ne şekilde yapılması gerektiği önemlidir. Ayrıca kişilerin problemleri bir iletişim sürecinden geçmesi, kişilerin kendi iç dünyasına kapanmasına ve kendilerini sanal ortamların dünyasına bırakmasına sebebiyet verebilmektedir (Yeşilyaprak, 2004).

Özellikle belli dönemlerde kişiler arası iletişimin önemi daha fazla ön plana çıkabilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde, gençler o dönemin ruhsal ve bedensel gelişimi göz önüne alındığında iletişim sorunları yaşayabilmektedir. Zıtlık ve sürtüşmelerin yoğunlukta olduğu bu dönemlerde gençlerle daha sağlıklı bir iletişim kurulması o dönem gençlerinin internete kaymaları ve hatta internet kullanımının bağımlılık düzeyine ulaşmaları engellenebilir. O dönem gençleri arasında iletişim kurma becerisinde sıkıntı yaşamaları nedeniyle bireyler sıkıntılarını ve dertlerini çevrelerine; hatta anne ve babalarına aktarmakta zorlanabilirler. Bu da bireyleri içine kapanık ve çekinik birer birey haline getirebilmektedir. Demirci (2002)' ye göre; ergenlik dönemi gençleri paylaşma güdüsü ile yüz yüze iletişim kurmak zorunda kalmadıkları, hemen dönüt alabildikleri ve cevap verme zorunluluğu olmayan internet platformlarına yönelebilmektedir.

Günlük konuşma dilinde sıkça bahsedilen “Sanal Arkadaşım”, “Netten Arkadaşım” ve “Chat Arkadaşım” şeklindeki ifadeler, internet kullanımı ile

ilgilidir. Bu iletişimlere sıkı bir şekilde tutunan ergen gençler, bir süre sonra internet başında geçirilen zamanı da arttırmaya ve sürekli internet başında zaman geçirmeye başlamaktadır. Kişi bu sanal ortamda hiçbir açıklama yapmak zorunda kalmadan sohbet edebilir ve diğer bazı aktivitelerde bulunabilir (Aksüt & Sanalca, 2006).

Üst yaş dönemlerde, internet kullanımının daha sağlıklı ve etkin olduğu dşnlebilir. Ancak ileriki yaş dönemlerinde kişiler, oyun sitelerinde fazlaca vakit harcayabilmekte ve alışveriş gibi sitelerde gereğinden fazlaca para harcayabilmektedir. Ayrıca bu tür siteler aracılığıyla kişiler siyasi görüşlerini karşi tarafa empoze etmeye çalışabilmektedir. Tabii ki internet kullanım durumları dönemlere göre değişiklik gösterebilmektedir.

2.1.2. Cinsiyet Durumuna Göre İnternet Kullanımı

Cinsiyet ayrımı açısından erkek ve kadın olmak, fiziksel farklılıkların yanında düşünce, duygu ve davranış açısından da farklılıklar içerebilmektedir. Erkeklerin kadınlara kıyasla duygularını ifade etmede ve yaşamalarında daha düşük puanlar aldığı görülmektedir (İşmen, 2001).

Toplum arasında kadın ve erkeğin rolleri farklılaşabilmektedir. Erkeklerin lider olma ve başarıyı elde etme güdüsü, bayanlara göre daha yüksek olduğundan; erkeklerin internet kullanımında bu farklılığın yansıdığı dşnlebilir. Erkekler internet başında iken daha baskın ve iletişime daha yoğun geçebilirken, bayanlar ise böylesi durumlara biraz daha güvenli yaklaşabilmektedir (Acar, 2002). Bu nedenle kişiler cinsiyetlerinin getirdiği baskın özellikleri günlük hayatlarında ortaya koyamıyorlar ise sanal ortamlarda özgürce ve bastırılmış duygularla hareket edebilecekleri dşnlebilir.

Teknolojinin kullanımında cinsiyet farklılığı aslında günümüzde tartışılan ve henüz üzerinde ortak bir noktada buluşulamamıştır. Bazı araştırmacılara göre günümüzde artık kadınlar ve erkekler arasında teknoloji kullanım düzeylerinde

neredeysse eşitlik söz konusu olmaktadır. Çünkü teknoloji kullanımında teknolojik yatkınlık ve teknoloji ahlakı ön plana çıktığı düşünülebilir. Erkekler duyuşsal özellikleri ile kadınların duyuşsal özellikleri farklılık gösterebilmektedir. Ancak internetin sağlamış olduğu olanaklardan faydalanma durumlarında erkeklerin kadınlara oranlara daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır (Küçük, 2002). Türkiye İstatistik Kurumunun 2015 yılında yaptığı bir araştırmaya göre;

Tablo 1- Hanelerde Bilgi İletişim Kullanım Durumları

YIL	BİLGİSAYAR KULLANIMI			İNTERNET KULLANIMI		
	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2011	46,4	56,1	36,9	45,0	54,9	35,3
2012	48,7	59,0	38,5	47,4	58,1	37,0
2013	49,9	60,2	39,8	48,9	59,3	38,7
2014	53,5	62,7	44,3	53,8	63,5	44,1
2015	54,8	64,0	45,6	55,9	65,8	46,1

TUİK'in yapmış olduğu araştırma sonucuna göre; yıllara göre hem erkek hem de kadın kullanıcıların bilgisayar ve internet kullanımında artış görülmektedir. Cinsiyet farklılığında erkeklerin kadınlara oranla daha fazla bilgisayar ve internet kullanımına sahip olduğu görülmektedir. 2011 yılında erkeklerin bilgisayar kullanımı oranı % 56.1 iken 2015 yılında bu oran % 54.8 olmuştur. Kadınların ise 2011 yılında bilgisayar kullanım oranı % 36.9 iken 2015 yılında bu oran % 45.6 olmuştur. İnternet kullanım oranı erkeklerde 2011 yılında % 54.9 iken 2015 yılında bu oran % 55.9 olmuştur. Kadınların ise 2011 yılında internet kullanım oranı % 35.3 iken 2015 yılında % 46.1 olmuştur.

2.1.3. İnternetin Sağladığı Olanaklar

İnternet ile dünya çapında, çok geniş bir çerçevede kişisel amaçlara ulaşabilme ve diğer bireylerle iletişim kurabilme imkânına sahip olunmaktadır. Ayrıca, internet bilgi alışverişi ve bilgi yaymada etkin rol oynamaktadır. Kültürler

arası iletişimin ve sentezin temel unsurlarından biri olmakta ve toplumların kaynaşmasında etkili olmaktadır.

İnternetin faydaları, teknolojinin gelişimi ile paralel bir şekilde artmaktadır. Eskiden internete sadece bilgisayarlar aracılığı ile ulaşmak mümkün iken, gelişen teknolojiyle beraber tabletler, PDA, akıllı telefonlar gibi birçok araç ile de ulaşabilmek mümkün hale gelmiştir. Bilgi, artık klasik eserlerden ulaşılabilecek bir olgu olmak yerine; internet sayesinde herkesin kolaylıkla erişebileceği bir hale gelmiştir (Akkaya, 2012).

İnternet; ödev hazırlamakta, uzak yerlerdeki arkadaşlarımız ile yüz yüze iletişim kurmamızda, bankaya gitmemize gerek kalmadan havale, EFT gibi işlemleri yapmakta, kapı kapı iş aramak yerine iş başvurusu yapmakta, mağazaları gezip ürün beğenmek yerine kolayca beğendiğimiz kıyafetleri almakta ve bunun gibi birçok durumda kolaylık sağlamaktadır. Tabii ki internetin faydaları sadece bunlarla sınırlı değildir. Bunlarla beraber müzik dinleme, film izleme, sosyal paylaşımlarda bulunabilme, gideceğimiz mekânın yerini belirleme gibi aklımıza gelebilecek birçok aktiviteye karşılık vermektedir. Günümüzde artık fazlasıyla gelişen arama motorlarıyla kullanıcılar hayal güçleri ve bakış açıları doğrultusunda öğrenmek istedikleri hemen hemen her şeye internet sayesinde kolaylıkla erişilebilmektedir (Karaduman & Karaduman, 2010).

Eskiden fax, telefon, kamera, fotokopi, televizyon, radyo vb. gibi birçok aletin yerini bilgisayarlar almakta ve bu makinelerin işlevi gün geçtikçe arka plana itilmektedir. Bu türlü büyük bir teknolojiye sahip olan bilgisayarlar insanların ilgi ve merak odağı olmaktadır. Yaş sınırı olmaksızın kişiler bilgisayarları öğrenmeye çalışmakta ve hayatlarının merkezine oturtmaktadır (Akkaya, 2012).

2.1.4. İnternetin Olası Tehlikeleri

İnternet ile çok geniş hatta hayal bile edemeyeceğimiz dünyalara erişmek mümkündür. İnternetin içerisinde faydalı bilgiler bulunmasına rağmen olumsuz

içeriklerle de karşılaşmamız mümkündür. Çünkü internetin sanal ortamında kişilerin günlük hayatta olduğu gibi sınırlı ve dikkatli hareket etme ortamı barındırmayışı, kişilerin özgürce hareket edebileceği bir ortam oluşturması, kişilerin internetin olumsuz etkilerine maruz kalmasına yol açabilmektedir. Bu zararlar, maddi ve manevi olarak kişileri olumsuz etkilemektedir (Serin, 2012). Kanun koyucular bu zararlı durumlar karşısında yasalar çıkartmaya çalışsa da yetersiz kaldığı yönünde tartışmalar vardır. Yapılan düzenlemelerin kişilerin haklarını tam olarak koruyamadığı düşünülmektedir. Bunun sonucu olarak zararlı içeriklerin özellikle çocukluk, son çocukluk, ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki kişileri daha fazla etkilediği söylenebilir (Güran v.d, 2000).

Zararlı içerik ve kanalları; pornografi, kumar, terörizm, sapkın düşünce ve inanç siteleri olarak adlandırabiliriz. Bu siteler yasal olarak engellenmeye ve yaptırım uygulanmaya çalışılsa da site sahipleri birçok yöntemle bu yasakları kırarak kullanıcıları kendilerine çekmeye devam etmektedir.

İnternetteki zararlı içeriklerle mücadele etmede her ülke farklı yollar denemektedir. Bazı ülkeler herhangi bir hukuki değerlendirmeye ihtiyaç duymadan ülkenin internet trafik çıkışı üzerinden sansürleme yaparken; Avrupa ülkelerinden bazıları belirli suçlar üzerinde engelleme ve filtreleme yapmakta; bazıları ise gerçek hayatta suç sayılan eylemleri sanal âlemde de suç olarak değerlendirerek bu suçlarla mücadele etmektedir (Sınar, 2001).

Türkiye de bilişim teknolojilerinin kullanımı üzerine; 5651 sayılı yasa yürürlüğe konmuştur. Bu yasada temel hak ve özgürlükleri korumak ve insan haklarına saygılı davranmak adına, suç kabul edilecek ve yaptırım uygulanacak eylemler bu çerçevede ele alınmıştır. Ayrıca suç sayılacak içerikler barındıran sitelere, erişimin tamamen yasaklanması yerine; öncelikle uyarı verilmesi, içeriğin kaldırılmaması durumunda ise siteye erişimin tamamen engellenmesi yoluna gidilmektedir (Güvenli Web, 2014).

Zararlı içerik bulunduran ve toplumu derinden etkileyen sitelerin başında pornografik siteler bulunmaktadır. Dünya genelinde cinsel isteklere yönelik olarak pornografik siteler fazlasıyla olup, bunlara her geçen gün yenileri eklenmektedir. İnternet tabanlı pornografi sektöründe pornografik içerikli yerli ve yabancı dokümanlar, broşürler ve filmler vb. bulunmaktadır. Ayrıca, bu sitelerin imkân sunduğu sohbet odalarında da sürekli pornografi konuşulmakta, genç erkek ve kızların birbirleriyle iletişim kurmaları sağlanarak pornografi piyasasına para kazandıracak, hizmet verecek kişiler oluşturulmaya çalışılmaktadır (Kurt & Beyhan, 2007).

Kurt & Beyhan (2007)'ın Jones & Ramchandani (1999)'den aktardığına göre; çocukların internet aracılığıyla cinsel tacize maruz kalabileceklerinin altını çizerek, cinsel tacize maruz kalan bir çocukta görülebilecek olumsuzlukları şöyle sıralamıştır:

- Depresyon
- Travmaya bağlı stres bozukluğu
- Davranış değişikliği veya bozukluğu ve bunların kombinasyonu
- İntihara yönelme

Diğer zararlı sitelerin başında ise uyuşturucu temin eden ve kumar oynatan siteler bulunmaktadır. Uyuşturucu ve kumar, bağımlılık yapan kişilerde maddi ve manevi derin etkiler veren kötü alışkanlıklardandır. Tüm dünyada özellikle 18 yaş altı için yasalarla yasaklanan bu faaliyetlerin sanal dünyada kontrolü çok güç sağlanmaktadır.

Bireyler internet aracılığı ile kumara alıştırmaya, uyuşturucu bağımlılığı oluşturulmaya veya uyuşturucu satışına aracı olunmaya itilmektedir. Özellikle bazı Avrupa ülkelerinde uyuşturucu madde satışı internet üzerinden yapılmaktadır. Bir Avrupa ülkesi olan Hollanda'da uyuşturucu temini yasalar çerçevesinde mümkün kılınmış ve bu nedenle uyuşturucu madde temininde telefon ve internet kullanımı popüler düzeye ulaşmıştır (Aydın, 2011).

İnternet üzerinden kullanıcılara zarar veren bir başka boyut da sanal kumar oynatımıdır. Sanal ortam, kumar ve bahis oynayıcılarına kolaylık ve zaman sağlamaktadır. Yaş takibinin neredeyse hiç olmadığı bu sitelerde kişiler kumar oynamak ve bahiste bulunmak için oturduğu yerden kolayca kumar oynama ve bahiste bulunabilmektedir.

Türkiye’de internet üzerinden oynanan kumarhaneler de dâhil olmak üzere kumarhane kurmak ve işletmek yasaktır. 14.03.2006 tarihli resmi gazetede yayımlanan, Sanal Ortamda Oynatılan Talih Oyunları Hakkında Yönetmeliğe göre; sanal ortamda talih oyunları işletmeleri kurulamayacak, araç ve gereçleri ile benzer aletler çalıştırılmayacak, her ne adla olursa olsun sanal ortam oluşturulamayacak, bu ortamda talih oyunları düzenlenemeyecek ve oynatılmayacaktır. Aksi durumlarda, yargı mercilerince denetim altına alınan bu ortamların faaliyetlerini durdurma kararı, Telekomünikasyon kurumuna bildirilerek, yasaklanan sitelere erişim engellenmektedir (Balak, 2009).

Günümüzde denetimli ve denetimsiz olarak sayıları on binlerle telaffuz edilen bu siteler gün geçtikçe artmaktadır. Hiç şüphesiz bu tür suç unsurları içeren siteler kişilerin bağımlılıklarını ve hırslarını kullanarak kâr amacı gütmektedirler. Bu sitelere giren ve kumar oynayan, bahiste bulunun kişiler mağdur duruma düşürülmektedir. Kişiler sanal kumarhanelerden kazandıkları paraları alamayabiliyor ve şikâyette bulunabilecekleri bir mercii de bulamayabiliyorlar. Çünkü yasal bir zemine oturtulmamış bu siteler kişileri sonuna kadar mağdur etmektedirler (Aydın, 2011).

Bunların yanında bir de terör ve sapkın düşüncelere sahip grupların interneti kendi lehlerine kullanmaları sonucu toplumda ve bireylerde olumsuz etkiler oluşturması söz konusu olabilir. Organize suç ve terör örgütleri olarak düşünülen ve faaliyetlere girişen grupların birçoğu teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmalarının yanında kendi gruplarının menfaatleri doğrultusunda propaganda yaptıkları görülmektedir (Özcan, 2003). İnternetin bir diğer olumsuz sonuçlarından biri de siber mağduriyet yaşanmasına sebep olmasıdır.

2.2. Siber Zorbalık / Siber Mağduriyet

Teknolojinin hızla ilerleyişinden kaynaklı literatürümüze her geçen gün yeni kavramlar eklenmektedir. Bu kavramlardan biri de siber mağduriyet/siber zorbalıktır. Farkına varamasak da bu kavramlar, günlük hayatımız içerisinde bizleri etkilemekte ve bu etkiler yaşantımıza yön verici hale gelebilmektedir. Burada kavramların ne olduğu, kimler için söylendiği ve nasıl kimlikler oldukları ele alınmıştır.

2.2.1. Siber Zorbalık

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlıca yaygınlaşması ve kullanılabilirliğinin artması birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Arıçak (2011) kişilerin günlük yaşamlarındaki zorba davranışları sanal ortamlara da aktarmasının sonucunda siber zorbalık kavramı literatüre gitmiştir. Siber zorbalığın ortaya çıkışında, teknolojinin ilerlemesi ve kullanımının yaygınlaşması doğrultusunda son 20 yıldır çalışmalarda bulunulması etkili olmuştur.

Siber zorbalık genel bir tabir olarak, tek bir bireyin veya grubun bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak başka bireylere zarar vermek amacıyla kötü niyetle ve sürekli biçimde teknolojiyi kullanması olarak tanımlanabilir (Belsey 2008 Akt Eroğlu 2011). Arıçak (2011) siber zorbalığı bir bireye ya da bir gruba, özel ya da tüzel yapıya sahip bir kişiliğe bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak zarar verme işlemi olarak tanımlamaktadır.

Siber zorbalık türlerinin oluşturduğu eylemler cep telefonu kameraları, SMS, elektronik posta ve internet kullanılarak ortaya konulmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak siber zorbalığın geleneksel zorbalığın bir uzantısı veya yansıması olarak değerlendirilebilir.

Slonje & Smith, (2008)'e göre; bir eylemin siber zorbalık olarak adlandırılması için gereken bazı özellikler ise şunlar:

- Zarar verme amacıyla kasıtlı bir biçimde gerçekleştirilmeli
- Süreklilik arz etmeli (tekrarlayıcı olmalı)
- Zorba ve mağdur arasında teknolojiye hâkim olma düzeyinde belirli bir fark olması gerekmektedir

Siber zorbalığın tetikleyici ve itici bir güç olmasında siber zorbaların kimliklerini sanal ortamlarda rahat bir biçimde saklayabilmeleri etki olmaktadır. Siber zorbaların sahte (fake) hesaplarla ve isimlerle hesap açmaları kimliklerinin bulunmasında zorluklar oluşturmaktadır. Böylesi bir durum siber zorbaların rahat hareket etmesine ve çekingenlik duygusunun oldukça azalmasına, böylelikle zorbaların daha da saldırgan bir yapıya bürünmesine neden olabilmektedir.

2.2.2. Siber Zorbaların Özellikleri

Demirbag Bolat, Şahin, & Baloğlu (2011)'na göre; kişilerin siber zorbalık durumlarının sınıflandırılması ve özelliklerinin belirginleşmesi için siber zorbalık kavramı üç gruba ayrılmıştır. Bunlar; zorba, kurban ve kurban/zorba dır.

Zorba: Zorbalığı başlatarak karşısındaki mağdurun zarar görmesine sebep olan ve kendisi herhangi bir zarar görmeyen kişidir. Fiziksel ve psikolojik olarak güçlü ve kişilik yapısı olarak saldırgan tiplerdir.

Kurban: Zorbanın yaptığı saldırılara sürekli maruz kalan ve zorbadan güç dengesi yönünden zayıf kalan kişilerdir. Bu kişiler kendilerini savunamayacak durumda olan güçsüz kişilerdir.

Zorba / kurban: Bazen saldırganca tutum sergileyerek zorba olan ve bazen de saldırıya maruz kalarak kurban olan kişilerdir.

Olweus (1993)'a göre: zorba öğrencilerin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

- Karşı tarafı baskılayarak kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeye zorlarlar.
- Hızlıca öfkelenir ve tepkilerini kolayca ortaya koyarlar.
- Etrafındaki herkese karşı savunmacı ve saldırgan tutumlar sergilerler.
- Karşı tarafın yerine kendilerini koyma becerileri düşüktür.
- Erkek cinsiyetine sahiplerse fiziksel anlamda mağdurlardan daha güçlüdürler.

Zorbaların akranlarına göre daha güçlü bir fiziksel yapıya ve daha yüksek bir popüleriteye sahip oldukları düşünülebilir.

2.2.3. Siber Zorbalığın Nedenleri

Siber zorbalığın nedenlerinin neler olduğu üzerine birtakım araştırmalar yapılmış ve bu araştırmaların sonucunda birçok etmen ortaya koyulmuştur. Bu nedenlerden bazılarının siber güvenliğin oluşturulamaması, ülke içinde gerekli kanun ve yasaklamaların yapılmaması, ülkeler arası siber suçların belirlenip siber suçlulara yaptırımların uygulanamaması, kişisel dürtülerin ön plana çıkması, siber zorbalığın gizli ve çekici gelmesi düşünülebilir.

Tüm bu nedenlerle birlikte, siber zorbalığı oluşturan etmenlerden bazıları arasında kişilerin günlük yaşamda çekinik karaktere sahip olmaları ve bu kişilerin başkaları üzerinde etkin olamamaları ile sanal ortamlarda kişiler üzerinde kontrol kurmayı amaçlamalarının yattığı düşünülebilir. Ayrıca siber zorbaların saldırgan yapıya sahip olmaları, başkalarına saldırarak arkadaşlarının gözünde ön plana çıkma düşüncesinden ileri geldiği söylenebilir.

Siber zorbaların bastırılmış bazı duygularını gerçek hayatta ifade edememeleri, bu duygularını sanal ortamlarda açığa çıkarabilmeleri ve kendilerine uzak hissettikleri kişilerden sanal ortam aracılığıyla intikam alma

düşüncesi olarak sıralayabiliriz. Bu düşüncelerle birlikte kişileri siber zorbalığa iten diğer unsurlar; siber zorbaların kolayca yakalanmayacağını düşünmesi, kimliklerini kolaylıkla gizleyebilmesi ve sanal ortamlarda mağdurla yüz yüze iletişimin olmamasıdır (Dowell, Burgess & Cavanaugh, 2009).

2.2.4. Siber Zorbalığın Türleri

Siber zorbalık henüz yeni bir kavram olması nedeniyle siber zorbalık davranışlarının örneklendirilmesi bu kavramın daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Hinduja & Patchin (2011) siber zorbalık içeren davranışları:

- Sanal ortamda bireyle dalga geçilmesi.
- Bireye kabaca davranılması.
- Bireye lakap benzeri isimler takılması.
- Bireyleri düzenlenen etkinliklerde dışlanması.
- Bireye tehdit ve cinsel içerik içeren anlık veri gönderilmesi olarak beş türe ayırmıştır.

Bu konuda yapılan bir başka araştırma sonucuna göre siber zorbalık türleri şunlardır: Vandebosch & Van Cleemput (2008)'a göre:

- Birisine ısrarla arama isteği ve göz işareti gönderme.
- Kişisel verileri kopyalayıp bir başkasına gönderme.
- Sanal ortamlarda biri hakkında söylenti oluşturma.
- Bir kişinin fotoğrafı veya görüntüsü üzerinde oynama yaparak bu görüntüyü başkalarıyla paylaşmak.
- Bir kişi hakkında aşağılayıcı bir web sitesini yayına sokmak.
- Tehdit içerikli e-postalar göndermek.
- Cinsel içerikli e-posta göndermek veya sohbet odalarında cinsel içerikli öğeleri paylaşmaktır.

Siber zorbalık davranışları arasında; sanal ortamlarda nezaket dışı ve itici bir şekilde yapılan tartışmalar, karşıdaki kişinin güvenliğinden şüphe ettirici derecede virüs göndermek, korkutucu mesajlar atmak, hakaret edici resim ve imgeler göndermek ve karşı tarafı mağdur edecek şekilde kredi kartı bilgilerini çalmak, mail adreslerini ele geçirmek, sosyal medya hesaplarına izinsiz girmek gibi hoşnutsuz eylemlerde bulunulması düşünülebilir. Ayrıca sanal ortamlarda bir kişi veya topluluğu karalamak veya küçük düşürmek adına yapılan eylemler, bir başkasının sanal ortamlardaki kimlik bilgilerini ele geçirerek kişinin hoşuna gitmeyecek paylaşımlarda bulunmak veya üyesi olduğu bir platformdan atılmasına, hesabının dondurulmasına sebep olacak dışlayıcı eylemlerde bulunulması siber zorbalık türleri arasına girebilmektedir. Tüm bunların yanın da genel ahlak çerçevesinde en ağır ve utandırıcı sayılabilecek olanı belki de siber âlemde tacizde bulunulmasıdır. Bu ise kişilerin sanal ortamlarda fotoğraflarının veya isminin geçtiği bir materyalin mahremiyet duygularının istismar edilmesi yoluyla meydana gelebilir.

Bazı Siber Zorbalık Araçları

Siber zorbalık kavramı genel olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin kötü ve saldırgan bir amaç çerçevesinde kullanılması olarak nitelendirilmektedir. Shariff (2005)'e göre; siber zorbalıkta kullanılan başlıca siber zorbalık araçları e-mail, tartışma grupları, SMS, cep telefonu kameraları, anlık iletiler, web siteleri, sohbet odaları, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, MMS, video klipler, çevrimiçi kişisel anket siteleri olarak sıralanmaktadır.

SMS (Short Message Service) telefonlar arasında bir telefondan bir diğerine mesaj gönderme hizmetidir. Tabii ki ilerleyen teknoloji sayesinde artık bir bilgisayardan telefona ya da bir telefondan bir bilgisayara da SMS gönderilebilmektedir. SMS ile belirli sayıda karakter gönderimi yapılabilmektedir. Bu karakter sayısı 160 ile sınırlandırılmıştır. SMS aracılığıyla karşı tarafa tehdit, hakaret, alay etme gibi hoş olmayan mesajlar çekilerek kişiler rahatsız edilebilmektedir.

Sohbet odaları kişilerin eş zamanlı olarak birbirleri ile iletişim kurabilme imkânı sunan web tabanlı hizmet ortamlarıdır. Sohbet odalarının temel amacı bireylerin diğer kullanıcılar ile rahat bir şekilde görüşmelerine imkân sağlamak ve bilgi paylaşımına olanak sağlamaktır. Sohbet odalarında sözel, işitsel veya görsel sohbet yapılabilmektedir. Sohbet odalarının siber saldırıya açık olmasının temel nedenlerinden biri de kullanıcıların kimliklerini kolaylıkla gizleyebilmeleridir.

Bloglar; web günlüğü olarak adlandırılmaktadır. Bloglarda kişiler kendilerini rahat hissedebilecekleri bir şekilde paylaşımda bulunabilecekleri bir ortam oluşturmaktadır. Bloglar aracılığı ile kişiler arkadaşlarının ve belirledikleri kişilerin kişilik özelliklerine ve dış görünüşlerine saldırılarda bulunabilirler.

Web siteleri de siber zorbalığın yaygın görüldüğü bir başka alandır. Web siteleri; genellikle ana sayfa, dokümanlar, resim veya videolardan oluşur. Web sitesi kişisel olabileceği gibi; şirket veya kamu tabanlı da olabilir. Oluşturulan her bir sayfa, veri tabanının tutulduğu (hosting) ve yayın hizmeti verilen merkezlerde depolanır. Web sitesi aracılığıyla kişilerin karşı tarafla alay etmesi veya karşı tarafı küçük düşürücü ifadelerle yer vermesi, siber zorbalığa neden olabilmektedir.

Leishman (2002) Akt Eroğlu (2011)' a göre; web sitesiyle yapılan kişisel tabanlı siber saldırının en iyi örneği David Knight meselesidir. Okuduğu okulda sözel ve fiziksel zorbalığa maruz kalan David Knight hakkında internette “David Knight ile alay etmek amacıyla kurulmuş bu sayfaya hoş geldiniz” başlığıyla oluşturulan bir web sitesinden bu kişiye saldırı yapılmıştır. Sitede David Knight hakkında küçük düşürücü ifadeler, cinsel içerikli ve ahlak dışı yazıların yazıldığı görülmüştür. Bu web sitesinin bir türlü yasaklanmaması ve uzun bir yayın döneminin olması David Knight için üzücü sonuçlara yol açmış ve David Knight okuldan ayrılmıştır.

2.2.5. Siber Mağduriyet

Mağduriyet kavramını genel bir ifade ile açıklamak gerekirse; kendini savunamayacak güçte hisseden kişilerin kendinden fiziksel anlamda daha güçlü olduğunu hissettiği kişiler tarafından sürekli tekrarlayan biçimde ve belirli aralıklarla zorbalığa uğrayan ve bunun sonucu olarak mağdur durumuna düşen kişiler olarak adlandırılabilir. Kişilerin yaşadıkları bu mağduriyetin kendilerinde fazlaca stres verici olduğu söylenebilir. Bu nedenle bireyler mağdur durumuna itici hallerden kaçınma eğilimi gösterebilmektedirler.

Siber mağduriyet, bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla belirli bir birey veya grubun, özel ya da kamusal bir kişiliğin, teknik boyutta ya da ilişkisel olarak zarar verici davranışlarıyla kişinin rahatsız edici boyutlarda hareketlere maruz kalmasıdır (Arıcak, Kınay, & Tanrıkulu, 2012). Maines & Robinson (1992)'na göre; kişilerin yaptıkları eylemlerle sürekli olarak zarar gören ve bu eylemlere karşı koyabilecek statü, beceri ve kaynaklara sahip olmayan kişileri mağdur olarak tanımlamıştır. Bununla beraber siber mağduriyet, zorbanın mağdura karşı tekrarlı olarak saldırmasıyla aralarında güç eşitsizliği bulunan ve kendini korumasız, savunmasız hisseden mağdurlar olarak tanımlanabilir (Serin, 2012).

Yapılan araştırmalarda her geçen gün yeni akran mağduriyeti etkilerinin sonuçları ve yansımaları biraz daha gün ışığına çıkmakta ve siber mağduriyetin daha net bir şekilde anlaşılmasında fayda sağlamaktadır. Siber mağduriyete uğramış kişilerin hakkında bilinen en önemli sonuçlardan biri de kişiye fazlasıyla stres verici bir olay olduğu söylenebilir.

Deneyimleri hakkında röportaj yapılan birçok mağdur, internet ortamında daha geniş izleyici kitlesinin bulunması ve kendi evlerinde şiddete uğramış hissettikleri için siber zorbalığı yüz yüze yapılan çatışmalardan daha yıkıcı bulduklarını belirtmişlerdir (Özbay, 2013). Campbell (2005) mağdurlara göre internet hakkında, ödevlerini yapmak, eğlenmek ve sosyal yaşam biçimi olarak

hayatlarının değişmez bir parçası olduğundan böylesi rahatsız edici davranışlardan kaçmanın neredeyse imkânsız olduğunu söylemektedirler.

Siber mağduriyete maruz kalan bireylerde zaman içerisinde olumsuz psikolojik etkiler görülmektedir. Bu psikolojik etkilere örnek vermek gerekirse; kendilerini aşağılanmış hissetmeleri, huzursuz olmaları, stres altında hissetmeleri, okula gitmekten korkmaları, buhranlar yaşamaları, yalnızlık duygusu kapılmaları ve intihar eğiliminde bulunmalarıdır. Birçok siber mağdur, yaşadığı taciz ve aşağılayıcı durumlar karşısında sessiz kalmakta, yaşadıkları durumları anlatmakta güçlük çekiyor olabilmektedirler.

2.2.6. Siber Mağduriyetin Nedenleri

Siber mağduriyetin neden olduğu hakkında net ve kesin bir yargıya varmak mümkün görünmemektedir. Ancak ilişkisel anlamda başka faktörlerin karşılaştırılması (korelasyonel) ile belirli yargılara ulaşılabilmektedir. Birçok araştırmacı da siber zorbalık ve siber mağduriyet hakkında sosyal bilimler alanının kısıtlı araştırma yöntemlerinden dolayı çıkarımlarda bulunarak bir yargıya ulaşmaya çalışmışlardır. Alt boyutların incelenmesi ile sonuç üretmeye gidilmiştir.

Cinsiyet açısından yapılan incelemeler sonucunda; siber zorba/mağdurların deneyimlerinde cinsiyete bağlı olarak baskın farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıklar, ebeveynlerin rol model alınması veya televizyon yayınlarındaki programların ve video oyunlarındaki şiddetkâr içeriklerin taklit edilmesiyle oluşmaktadır. Böylesi davranışların erkek çocuklarda desteklendiği görülürken, kız çocuklarında baskılama ve ceza yöntemiyle söndürülmeye çalışıldığı görülmektedir (Arıcak v.d, 2008).

Böylesi farklılıkların doğmasında anne-babaların örnek alınması veya televizyon ve video oyunlarındaki şiddet eğilimlerinin taklit edilmesi ile kişiliklerinde oluşan farklılık ayrıca kızgınlık anlarında verilen tepkilerin normal

karşılanması sebep olarak görülebilir. Bu saldırganca tutumların cinsiyet farklılıklarına göre toplumda farklı tepkiler verildiği görülmektedir. Erkek çocukların saldırı durumlarının olağan karşılanması, desteklenmesi; kız çocuklarının ise sindirilmesi buna örnek verilebilir (Arıca v.d, 2008). Bu yönde yapılan araştırmalarda kızların siber zorbalığa ve mağduriyete erkeklere kıyasla daha yatkın oldukları düşünülebilir. Kızların duyuşsal özellikleri erkeklere kıyasla daha duygusal olduğu düşünöldüğünde siber mağduriyet yaşamalarında etkili bir unsur olduğu söylenebilir.

Yaş, siber mağduriyetin başka bir faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ergenlik dönemlerinde, kişiler siber zorbalığa dolayısıyla siber mağduriyete karışma ihtimallerinin yüksek olduğu düşünölebilir. Çünkü ergenler, bu yaş döneminde hızlı ve ani bir değişim sürecinden geçmekte ve davranışlarını sağlıklı kontrol edemez hale gelmektedirler. Beale & Hall (2007)'a göre; siber zorbalığın ilkokulda az rastlandığı, ortaokulda biraz arttığı ve lise yılları boyunca zirve yaptığı görölmektedir. Öğrencilerin gelişimsel dönem özellikleri davranışları üzerinde büyük bir unsur olup, siber zorbalık/mağduriyet durumlarında önemli bir etken olduğu söylenebilir. Özellikler hızlı karakter değişinin olduğu ergenlik döneminde gençlerin saldırgan tutumlar sergilemesi olasıdır.

Sosyoekonomik durumda hiç şüphesiz siber mağduriyet ve siber zorbalık durumlarını etkilemektedir. Serin (2012)'in yapmış olduğu çalışmada, sosyoekonomik durumları iyi olan ailelerin çocuklarının, sosyoekonomik durumları düşük olan ailelerin çocuklarına kıyasla daha saldırgan yani siber zorbalık durumlarının yüksek olma eğilimde olduğunu belirtmiştir. Olayı tersinden okuyacak olursak da sosyoekonomik durumları düşük olan ailelerin çocuklarının siber mağduriyete uğrama durumlarının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca aynı araştırmacı yaptığı araştırmada okul ikliminin de siber mağduriyet durumunu etkilediğini, sosyoekonomik düzeyi düşük bir çevrede okuyan öğrencilerin siber mağduriyete uğrama durumlarının daha yüksek olduğunu söylemektedir.

2.2.7. Siber Mağduriyetin Türleri

Yapılan birçok araştırmada genel olarak siber zorbalığın üzerinde durulurken, hiç şüphesiz siber zorbaların etkileşimi sonucunda oluşan siber mağdurların da literatürde yer bulması gerekmektedir. Son yıllarda yapılan literatür çalışmalarında siber mağdurlar üzerinde de çalışmalar olduğu ve siber mağdurların üç kategoriye ayrıldıkları söylenebilir. Bunlar; pasif mağdur, kışkırtıcı mağdur ve olası mağdur olmak üzere sınıflandırmıştır (Seçer, 2014; Yaman, Eroğlu, & Perker, 2011; İrfaner, 2009).

Pasif Mağdur:

Zorbalığa uğrayan bu tür kişiler zorbalık karşısında etkin bir duruş sergileyemeyen ve mağdur pozisyonundaki en riskli kişilerdir. Pasif olarak adlandırılmalarında zorba karşısında hiçbir tepki vermemeleri ve zorbayı birçok yolla memnun etmeye çalıştıkları için bu isimle adlandırılırlar. Böyle davranmaları nedeniyle zorbayı teşvik ederler ve kolay bir şekilde zorbanın hedefi haline gelirler (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Zorbalık karşısında sessiz kalan ve zorbaların artan bütün olumsuz davranışlarına karşı daha da içsel bir hâle bürünen pasif mağdurlar belki de mağdurlar arasında en güçsüz görüntü sergileyenlerdir. Bu nedenle kolaylıkla mağdur durumuna düştükleri söylenebilir.

Pasif mağdurların sosyal beceri kabiliyetleri düşük olup karşısındaki bireylere karşı güven duyguları eksiktir. Bireyden gelen olumsuz davranışları kabullenici yapıya sahiptirler ve arkadaşlık bağları oldukça zayıftır. İçine kapanık, sessiz ve özgüvenleri düşük olup herhangi bir zorlukla karşılaştıkları zaman pes ederek mücadeleci bir davranış sergilemezler. Çoğu zaman pasif mağdurlar fiziksel anlamda zorbaca davranış sergileyen bireylerden daha zayıf bir yapıya sahiptirler (Seçer, 2014).

Pasif mağdurların genel olarak kaygı düzeyleri oldukça yüksek olup çoğunlukla arkadaşları tarafından reddedilen, güvenilmeyen ve sosyal becerileri düşük görülen gruplar olarak tanımlanabilir. Bu kişiler sessiz ve sakin bir ruh haline sahip olduklarından dolayı taciz edilebilme ihtimalleri yüksektir (İrfaner, 2009).

Kışkırtıcı Mağdur:

Kışkırtıcı mağdurlar isminden de anlaşılacağı gibi zorbalığa uğradıkları zaman sessiz kalarak geri çekilme ve kabullenme davranışına geçmek yerine kızgınlıklarını karşı tarafa belli edecek davranışı sergilerler. Böylesi bir durum karşısında ise zorba, davranışın şiddetini artırabilmektedir.

Kışkırtıcı mağdurlar pasif mağdurlardan farklı olarak zorbaların kendilerine zorbalık yapmalarına neden olacak duruş ve davranışlar içerisindedirler. Kışkırtıcı mağdurlar davranışları ile zorbalığın başlamasına veya şiddet dozajının artmasına neden olabilmektedir (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Kışkırtıcı mağdurlar genel olarak saldırgan ve atak bir karakter yapısına sahip olup sık sık kavga ederler. İsminden de anlaşılacağı gibi karşısındaki insanları tahrik eden ve kışkırtan bir yapıya sahiptirler. Genel olarak hiperaktivite bozukluğu ve dikkat eksikliği görülen kışkırtıcı mağdurlar duygusal anlamda çabuk tepkide bulunup karşı tarafta olumsuz etki bırakabilirler (Bonds & Stoker, 2000).

Olası mağdur:

Olası mağdurlar genellikle fark edilmesi güç karakterlere sahip kişilerdir. Gizli olarak derin bir korku ve endişe yaşarlar. Kendileri henüz siber bir saldırıya maruz kalmamalarına karşın endişe ve kaygı düzeyleri yüksektir. Belki de en tehlikeli karakter olarak nitelendirilebilir. Bonds & Stoker (2000)'e göre; olası mağdurlar, henüz zorbalığa uğramamış fakat çevresindeki kişilerin zorbalığa maruz kaldığını gören ya da yakın çevresinden zorbalığa ilişkin haberler alması

nedeniyle kendisinin de zorbalığa uğrayacağına ilişkin derin korku ve kaygı taşıyan kişiler olarak görülebilir. Olası mağdurlar sürekli zorbalıkla karşılaşacağını düşünerek tedirgin ve mutsuz olurlar. Zorbalıkla karşı karşıya gelmekten kaçınırlar ve yapılan zorbalıklardan kaçtıkları için benliklerinde suçluluk duygusu ağır basar. Başkalarıyla duygudaşlık kurabilmeleri ve duyarlı bir davranış sergilemeleri mağduriyet yaşamalarında etkili olabilmektedir.

2.2.8. Siber Mağdurların Özellikleri

Siber mağduriyet yaşayan kişilerin fiziksel özelliklerinin mağdur durumuna düşmelerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu konuda yapılan çalışmalar neticesinde fiziksel özelliklerin siber mağduriyeti etkilediği sonucuna varılmıştır (Seçer, 2014).

Bu çalışmalardan birini yapan Bond & Stoker (2000)'e göre; kişilerin mağduriyet yaşamalarında fiziksel olarak zorbaca davranışlar sergileyen kişilerin gerisinde kalmaları, onlardan boy ve kilo olarak geriye düşmeleri ve kendilerini zorbaca davranışlardan bertaraf edemeyecekleri algısına sahip olmaları etkilidir.

Fiziksel özelliklerin yanı sıra mağdur kişilerin kişisel özelliklerinin de mağduriyet yaşamalarında etkili olduğu düşünülebilir. Mağduriyet yaşayan kişilerin özsaygı düzeylerinin, benlik saygılarının ve itaat etme durumlarının zorba kişilerden daha düşük olduğu söylenebilir. Kolay kabullenen ve itiraz etmeyici tutumlar sergilemelerinin üzerlerinde oluşturulan baskıyı artırıcı bir etkiye sahip olduğu düşünülebilir. Bunların yanında toplum tarafından kabul edilme ve sosyal benlik kazanımlarında geri planda olmaları, mağduriyetin tetikleyici unsurlarından olabilir (Serin, 2012).

Siber mağduriyete uğrayanların, böylesi bir mağduriyet yaşamalarının kişilik özelliklerini etkilediği düşünülebilir. Siber mağduriyete uğrayan kişilerin mağduriyet yaşatan veya mağdur durumuna düşmeyen kişilere kıyasla daha düşük benlik algılarına sahip olduğu görülmüştür. Bununla beraber siber mağduriyet

yaşayan bir bireyde benlik algısında gerileme ve düşmenin olacağı da söylenebilir (Özel, 2013).

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinden oluşan 521 kişilik bir grup üzerinde yapılan araştırmaya göre; zorbalık yapan öğrencilerin daha yüksek, mağduriyete uğrayan öğrencilerin ise daha düşük benlik algısına sahip oldukları görülmektedir. Siber mağduriyete uğrayan öğrencilerin benlik algılarındaki düşüklüğün nedeni ise iki şekilde yorumlanmıştır; ilk olarak siber mağduriyete uğrayan öğrenciler maruz kaldıkları zorbalık nedeniyle benlik algılarında düşüş meydana gelmiştir, diğer bir yorum ise siber mağduriyete uğrayan öğrenciler, siber zorbalığa uğramadan önce zaten düşük benlik algısına sahiplerdi (Çetinkaya, Nur, Ayvaz, Özdemir, & Kavakçı, 2009).

Ayrıca siber mağduriyete uğrayan kişilerin depresyona olan eğilimleri, siber mağduriyete uğramayan kişilere göre daha yüksek olduğu düşünülebilir. Whang, Lee, & Chang, (2003) siber zorbalıkta zorba ve mağdur ergenlerin depresyon seviyeleri incelemiş ve zorbalıkla hiçbir ilişkisi olmayan öğrencilerin, zorbalığa bulaşmış öğrencilerden çok daha düşük bir depresyon eğilimlerine sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca geleneksel zorbalığa maruz kalan mağdurlarla siber zorbalığa maruz kalan mağdurlar karşılaştırılmış, siber mağdurların diğer mağdurlara göre daha yüksek bir depresyon seviyesine sahip oldukları görülmüştür. Seçer (2014)'in Besag (1995)'den aktardığına göre mağdurların kişisel özellikleri:

- Aile bağları kuvvetlidir.
- Kaygı düzeyleri yüksek, çekingen ve iletişim becerileri düşüktür.
- Sosyal becerileri düşüktür ve diğer insanlara itaat etme eğilimindedirler.
- Psikolojik rahatsızlık veya belirtileri gösterirler.
- Öz benlikleri zayıftır ve kendilerine olan güvenleri düşük düzeydedir.
- Yenilgiyi kabul eder ve zorbaca baskılara karşı yardımları ret ederler.
- Zamanla zorbalığı benimseyerek içselleştirirler.
- Tehditleri önemser ve kabullenirler.

2.3. İletişim

Dilimize Fransızcadan gelen “Communication” sözcüğü Latincedeki “Communicatio” sözcüğünün karşılığıdır. Bunun kökenindeki “Communis” kavramı birçok kişiye ya da nesneye ait olan ve ortaklaşa yapılan anlamlarını taşımaktadır. Yani, iletişim sözcüğü, yalın bir ileti alışverişinden çok, toplumsal nitelikli bir etkileşim, değiş tokuş ve paylaşımı içermektedir (Kocaman, 2006).

Son yıllarda oldukça sık kullanılan iletişim kavramı Latince “bölüşmek” anlamına gelen “communis” kelimesinden gelmektedir (Kayaalp, 2002). Başka bir ifadeyle; iletişim iki kişi arasındaki karşılıklı mesaj alış verişidir (Dökmen, 2009). Bununla beraber diğer bir görüş olarak da; karşılıklı olarak duygu, düşünce vb. nin değişmesidir (Çağdaş, 2003). Ayrıca Gürüz (2005)’e göre; iletişim; bilgi, duygu ve düşüncelerin paylaşılması, anlatılması ve anlaşılmasıdır.

İletişim, insanlar arası etkileşimin temel yapısını oluşturur ve günlük yaşantıların temeli insan ilişkilerine dayanır. Böylece insanoğlu iletişim sayesinde ilişkilerini düzenler. İnsanı insan yapan belki de en önemli özellik, iletişim yeteneği ve bunun sonucunda ortaya çıkan kültürel birikimdir diyebiliriz.

Doğduğunda diğer canlılara oranla çok zayıf olan insanoğlunun doğaya ve diğer canlı türlerine olan üstünlüğünün kaynağının da bu kültürel birikim ve iletişim yeteneği olduğu söylenebilir. İletişim sayesinde başkalarının duygularını, düşüncelerini, yaşantılarını keşfeder, paylaşır, etkiler ve etkilenir. İnsan, doğuştan iletişime ilişkin bir donanımla dünyaya gelse de iletişim örüntüleri, iletişim becerileri bir anda insanın karşısına çıkmaz. Birey çevre ile etkileşime girerek iletişim kurmayı öğrenir (Deniz, 2003).

Bütün canlı ve cansız varlıkların, mikro ve makro sistemleri arasında, hatta bu sistemleri oluşturan temel parçacıklar olan en küçük bilgi birimi olarak tanımlanan kaliteler topluluklar arasında süregelen bilgi aktarımının, başka bir ifadeyle bilgi alış-verişinin bütün süreçlerini kapsayan ve bu süreçlerdeki

(değişken) faktörlerin karşılıklı etkileşimlerini ve bunların sonuçlarını içeren olguya iletişim denir (Evliyaoğlu, 1987).

İletişim, insanın çevreye uyum sağlayabilmesi için gerekli olan en önemli öğelerden birisidir. İletişim yolu ile insanlar zihinlerindeki kavram ve fikirleri açığa vurma, onları paylaşma ve değerlendirme olanağı bulurlar. Başkalarını etkileme, onlardan etkilenme, yararlanma, onlara karşı yararlı olma ve bir işte başarı gösterme iletişim sayesinde gerçekleşmektedir (Çalışkan, 2003). Bir başka tanım olarak Türk Dil Kurumu (2015)'na göre; isim, duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyondur.

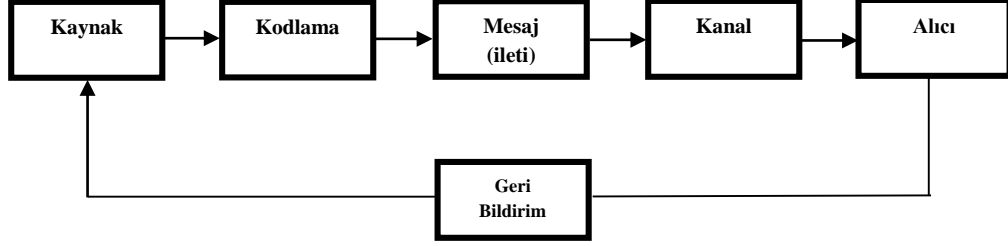
İnsanlar hayatları boyunca etrafları ile doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkileşmekte, çevresel faktörlerin etkisi altında yaşamını sürdürmektedir. İnsanların diğer insanlarla birlikte olma ve onlarla ilişki kurma ihtiyacı doğumları ile başlayıp yaşamları boyunca devam etmektedir (Cüceloğlu, 1992).

Konuşma yoluyla insanların görüş, düşünce ve fikirlerini birbirleri ile paylaşmaları, insanların birbirlerine kendilerini tanıtılabilmeleri ve kendilerini birbirlerine anlatabilmeleri, bilgilerin, becerilerin ifade edilmesi ve karşıya mesaj olarak iletilmesi, yaşayan bir evrenin parçalarının birbiri ile ilişkilendirilmesi, bir insana olan bir şeyin başkası ile paylaşılması, başkalarına aktarılması iletişim olarak açıklanmaktadır. Türkçede iletişim ya da bununla eşanlamlı olarak kullanılan sözcüklerin hepsi; bilginin, haberin, kişinin, nesnenin karşılıklı olarak bir yerden başka bir yere taşınması anlamına gelmektedir (Zıllıoğlu, 1998).

2.3.1. İletişim Süreci ve Öğeleri

İletişim öğeleri denince süreç boyunca belirlenen öğelerin birbirini karşılıklı olarak etkilemesi ve değişime uğraması akla gelmektedir. Bir süreci ifade etmesi nedeniyle; iletişim öğelerinin kaynak (gönderici), kodlama, mesaj, kanal, kod çözme, alıcı ve geribildirim öğelerinden oluştuğu söylenebilir (Hocaoğlu, 2004).

Şekil-1’de iletişimin oluşmasındaki süreç boyunca etkileşime giren öğeler gösterilmektedir.

Şekil 1 - İletişim Sürecindeki Öğeler

(Paksoy & Acar, 1996)

İletişim sürecindeki öğelerin neler olduğunun anlaşılması iletişimin nasıl oluştuğunu anlamak açısından önemlidir. Bu nedenle iletişim sürecindeki öğelerin açıklanması faydalı olacaktır.

Kaynak

Kaynak iletişimin başlangıcı ve iletişime temel sağlayan öğedir. Ayrıca, iletişime yön veren ve iletişimin kalitesini belirleyecek öğedir (Celep, 1992). Bir başka ifadeyle çeşitli süreçlerden geçen bilgiyi iletişim kanalları vasıtasıyla alıcıya gönderen yapıdır (Zıllıoğlu, 1998).

Sağay (2013)’ın Tutar (2003)’ den aktardığına göre kaynağın iyi bir yapıya sahip olması için kaynakta olması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Kaynak bilgili olmalıdır.
- Kaynak kodlama özelliğine sahip olmalıdır.
- Kaynak, durum ve rolüne uygun davranmalıdır.

Kodlama

İletişim sürecinde mesajın işaret haline dönüşmesinde kullanılan simgeler ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümü kod, mesajın içeriğinin kod simgelerine dönüştürülmesi de kodlama olarak adlandırılmaktadır (Cüceloğlu, 1994). Kaynağın zihinsel yapısı ve kişilerin geçmiş yaşantıları,

psikolojik durumu, iletişim becerisi, ilgileri, ihtiyaçları, tutum ve değerleri, aldığı eğitim kodlama işlemini etkiler (Demirel, 2000).

Eren (2003) mesajın hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken hususları şöyle sıralamıştır:

- Kullanılan semboller alıcı için anlaşılır olmalıdır.
- Soyut ifade ve sembollerden çok, somut olanlar kullanılmalıdır.
- Semboller, alıcının aşına olduğu anlamlarda kullanılmalıdır.
- Alıcının anlaması zor olabilecek semboller açıklanmalıdır.

Mesaj

Göndericinin diğer kişilerle paylaşmak istediği bilgidir. İletişimin etkili olabilmesi, mesajların net ve eksiksiz olmasına bağlıdır. Açıklık/netlik mesajın içeriğinden daha önemlidir. Bir mesaj kolay, açıklanabilir ve anlaşılabilir bilgi içerdiğinde net hale gelir. Mesaj, gönderici ve alıcı arasında, ortak bir anlayış oluşturmak için gerekli tüm bilgiyi içerdiğin zaman eksiksiz olur (Paksoy & Acar, 1996). Mesajın karşı tarafça net bir şekilde anlaşılmasının da mesajın içeriğinden çok niteliğinin önemli olduğu söylenebilir.

Kanal

Bir mesaj kodlandığında, alıcıya bir ortam, kanal yardımı ile iletilir. İletişim kanalı, kodlanmış mesajın alıcıya iletiildiği yoldur. Sözcüklerle kodlanmış mesajlar için; yüz yüze iletişim, telefonda sözlü iletişim, notlar, mektuplar ve raporlar yardımıyla bunları e-posta ya da faks kullanarak elektronik olarak iletmek gibi kanallar/ortamlar düşünülebilir (Paksoy & Acar, 1996). İletişim kanalını seçerken izlenecek yol, iletmek isteğiniz mesaja uygun bir kanal/ortam seçmek ve gerekli olduğunda farklı kanallar kullanmaktır.

Alıcı

Kaynağın bir amacı gerçekleştirmek için mesaj gönderdiği kişidir (Başaran, 2000). Alıcı (hedef), kaynaktan gelen iletileri kendi içinde çözümler ve bu iletilere tepkide bulunur (Zıllıoğlu, 1998). Bireylerin sahip oldukları mantık yürütme, dinleme yetenekleri ve sahip oldukları bilgi düzeyleri, kişisel geçmişleri ve durumlara göre aldıkları tutumlar gelen mesajı anlamalarını ve mesajı alma kapasitelerini etkilemektedir (Sağay, 2013).

Geri Bildirim

Feedback ya da yansıma olarak da ifade edilebilen geri bildirim, iletişim sürecinin son aşamasıdır. Feedback, kaynağın gönderildiği mesaja karşılık hedef kitlenin verdiği cevap mesaj olarak tanımlanabilir (Cüceloğlu, 1994). Geri bildirim her sistemde olmak zorundadır. Geri bildirim olmazsa sistem beslenemez ve hatalarla birlikte yok olur.

Geri bildirim için sahip olması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Kullanışlı olmalıdır. Mesajı alan, göndericiye geribildirim sağlarsa, geribildirim etkisi muhtemelen yapıcı olacaktır.
- Değerlendirici olmaktan çok tanımlayıcı olmalıdır.
- Genel olmaktan çok belirli olmalıdır. Alıcının cevabının belirli noktalara olması geribildirimi daha etkili yapar.
- Zamanlaması iyi olmalıdır. Geribildirim alımı, onun meydan geliş şekline etkilenmektedir.
- Boğucu olmamalıdır. Sözlü iletişim büyük oranda belleğe bağlıdır. Yüksek miktarda bilgi yüklenildiği zaman, sözlü geribildirim yazılı geribildirimden daha az etkilidir. Konuşmacının mesajı çok uzun ve karmaşık olursa kavrama düzeyinin alacağı açıktır (Hellriegel, Jackson & Slocum, 2002 Akt Sağay, 2013).

2.3.2. İletişim Türleri

İletişim türleri dört başlıkta ifade edilebilir. Bunlar “Kişi-içi İletişim, Kişilerarası İletişim, Örgüt-içi İletişim ve Kitle İletişim” dir.

Kişi-içi İletişim

Kişilerin kendilerine soru sorarak içsel düşünmesi, ihtiyaçlarının farkına varması, duygulanması, iç gözlemde bulunması, rüyalar ile kendi içsel dünyasından mesajlar alması veya kendince çözümler bulması iç iletişim olarak değerlendirilebilir (Dökmen, 2002). Kişiler içsel düşünme yoluyla bir takım mesajlar üreterek ve bu mesajları yorumlayarak kişi-içi iletişime geçmiş olur. Kısacası kişinin içsel olarak kendisiyle iletişime geçmesine kişi-içi iletişim diyebiliriz.

Kişilerarası İletişim

Dökmen (1986)’ne göre; kişilerarası iletişim, kaynak ve hedeflerini kişilerin oluşturduğu iletişim şeklidir. Bu tür iletişimde kişiler, bilgi / sembol üretilip bunları birbirine aktarır ve bu bilgileri yorumlayarak işlemi sürdürürler. Böylesi bir iletişimin kişilerarası iletişim sayılabılmesinde üç şarta bakılır:

- Yüz yüze olmalıdır.
- Katılımcılar arasında karşılıklı mesaj alışverişi olmalıdır.
- Söz konusu iletişim sözlü veya sözsüz nitelikte olmalıdır.

Örgüt-içi İletişim

Örgüt üyelerinin örgütün amaçlarını yerine getirmek için kurdukları iletişimdir. Ast üst ilişkileri ve personelin kendi aralarında kurdukları iletişim bu türdür (Tosun, 1978). Örgüt-içi iletişim kurulu bir düzen içerisinde, o örgüt ya da topluluğun sahip olduğu normlar çerçevesinde kişilerin iletişime geçmesi olarak tanımlanabilir. Kişilerarası iletişimden farklı olarak bir topluluk içerisinde bireylerin, topluluğun geliştirdiği yargılarda iletişime geçmesi olarak tanımlanabilir.

Kitle İletişim

Birtakım bilgilerin/sembollerin, birtakım hedefler tarafından üretilmesi, geniş insan topluluklarına iletilmesi ve bu insanlar tarafından yorumlanması sürecine kitle iletişimi adı verilir. Kitle iletişiminde, kaynak ile hedef arasındaki kanallara ise “kitle iletişim araçları” adı verilir (Dökmen, 1986).

2.3.3. İletişim Becerilerinin Tanımı

İletişim becerilerini kişilerin göndermiş oldukları mesajları doğru bir şekilde kodlaması, iletmesi ve bu mesajları doğru bir şekilde anlamlandırmasına yarayan etkin bir dinleme ve tepkide bulunma becerisinin bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Deniz, 2003). Bir başka tanım olarak da iletişim becerisi, karşıdan gelen iletilerle ilgili yakıştırma veya değerlendirmeleri ayıklayıp iletinin özünü yakalayabilmektir (Özer, 1995).

Sağlıklı iletişim kurabilmenin koşullarından biri de kişiler arasında fazlaca önem kazanmış olan iletişim becerilerinin, mesajı alan ve ileten bireyin istediği şekilde mesajı alması-iletmesi halinde gerçekleştiğinden dolayı kişiler arasında önemi oldukça büyüktür (Erözkan, 2009).

İletişimin oluşturulabilmesi öğrenilmiş bir davranış ve becerinin ürünüdür. Aynı şekilde birleşip zamanla tozu dumana katarak birbirleriyle öfkeli bir mücadeleye girebilmesi de öğrenilmiş bir davranış ürünüdür. Bu bağlamda kişiler ya iletişime geçmeye ya da iletişim kuramamaya yönelirler. Çoğunlukla insanlar iletişim kuramama yoluna giderler. Tam da bu nedenle iletişim becerisinin nasıl oluştuğunu görebilmek, iletişim olarak tanımladığımız bu temel sürecin nasıl becerilebileceğini anlayabilmek olmalıdır (Özer, 1995).

İletişim karşılıklı taraflardan oluşması nedeniyle her iki tarafın da iletişim becerileri yönüyle etkin bir iletişime geçmesi durumunda etkili bir iletişimden söz edilebilir. Özellikle insanlarla sürekli iletişim halinde olan mesleklere sahip olan bireylerin başarı düzeyleri etkili iletişim becerilerini kullanmalarına bağlıdır.

İletişim becerileri ise karşısındaki kişileri anlama ve onların duygu-düşüncelerini hissetme bağlamında önemlidir. Zira toplumsal bir varlık olarak yaşayan insanların hayatları boyunca sürekli iletişim halinde oldukları düşünüldüğünde iletişim becerilerinin önemi ön plana çıkmaktadır (Korkut, 1999).

İnsanlar, konuşma ve dinleme süreçlerini içeren iletişimde basit iletişim becerilerinin eksikliği sebebiyle zorluklar çekmektedirler. Bazı insanlar konuşma yetisinde zorluklar çekerek karşı tarafa duygu ve düşüncelerini aktarmada zorlanırken bazı insanlar ise etkin bir dinlemede zorluklar çekmektedir. Kişiler hoşnutsuz bir duruma düşmekten çekindikleri için hangi kelimeleri kullanacaklarına karar veremezler ya da uygun kelimeleri seçmede ve duygularını tam anlamıyla ifade etmekte sorunlar yaşarlar (Özerbaş, Bulut, & Usta, 2007).

Başkalarıyla iyi iletişim kurabilmek için öncelikle kendimizle çok iyi iletişim kurabilmeliyiz. İyi bir iletişime sahip olan birey; hem kendi iç dünyasını, hem de iletişime geçeceği kişinin davranışlarını gerçekçi bir şekilde değerlendirmesini iyi bilen kişidir. Karşısındakini iyi okuyabilen kişi, karşısındakinin davranışlarının nasıl bir iç dünyadan geldiğinin, tecrübelerinin ve yaşantılarının neler olduğunun farkında olan kişidir. İyi bir iletişim becerisine sahip olan birey iletişime geçtiği kişinin beden duruşu, ses tonu ve iç dünyası hakkındaki ipuçlarını anında görüp değerlendirir (Cüceloğlu, 1992).

Türkel (2013) başarılı bir iletişim için sekiz alanda kişinin gelişme kaydederek etkili iletişim becerisine sahip olabileceğini söylemektedir. Bu beceriler:

- İletişimde bulunurken sayma ve değer vermeyi geliştirmek.
- Pozitif yaklaşımla iletişimde bulunmak.
- Bilgilendirmesi yüksek mesajlar göndermek.
- Tutarlılıkla iletişimde bulunmak.
- Nasıl dinleyeceğini öğrenmek.
- Sözel olmayan iletişimi geliştirmek.

- Güçlendirme, pekiştirme ilkelerini öğrenmek.
- Becerileri öğrenme ilkelerinde bilgi ve deneyim sahibi olmak.

2.3.4. İletişim Becerilerinin Türleri

İletişimi kolaylaştırmak ve daha etkili kılabilmek için iletişim becerilerinin etkili kullanılması önemlidir. İletişim becerileri, genel olarak üç kategoride toplanmaktadır. Bunlar sözlü iletişim becerileri, sözsüz iletişim becerileri ve yazılı iletişim becerileridir.

Sözlü İletişim Becerileri

İnsanların toplum içerisindeyken ilişkilerinin devam edebilmesi amacıyla en fazla ihtiyaç duyduğu becerilerden birisi konuşma becerisidir. Kişilerin hayatta başarılı olabilmeleri, iş ve özel hayatlarında önemli kararlar alabilmeleri ancak etkili, güzel, anlaşılır ve açık konuşmalarına bağlıdır. Hayatımızda sürekli olarak kullandığımız konuşma; duygu, düşünce ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla karşı tarafa aktarılması sürecidir (Bekcan, 2015).

Tabii ki etkili bir iletişim kurarken sadece sözlü iletişim becerilerine sahip olmak da yeterli değildir. Güçlü bir sözlü iletişim becerisine sahip olmanın yanında etkili sözlü tepkide bulunma ve etkili bir dinlemenin de olması gerekmektedir. Etkili dinleme deyince de sessiz kalınma, karşı tarafa iletilmek istenen mesajın ne olduğunu anlamaya çalışma, aktarılmak istenen duygunun ne olabileceğini tahmin etme, dürüst dinleme ve koşulsuz bir kabulü aklımıza gelmektedir (Korkut, 1999).

İletişim becerilerinde sözel iletişim önemli bir yer tutmaktadır. Duygu, düşünce ve ihtiyaçların belirtilmesi ve kişilerin birbirleriyle haberleşmesi için sözel iletişim becerileri önemlidir. İletişim becerileri güçlü ve hitap etme yönü kuvvetli kişiler tarafından etkili bir şekilde kullanıldığında karşı tarafta uzun süreli ve yönlendirici bir etki oluşturmaktadır. Bu nedenle kişilerin sözel iletileri karşı

tarafa aktarırken etkili sözlü iletişim becerilerine sahip olması kendileri açısından faydalı olacaktır (Levent, 2011).

Sözsüz İletişim Becerileri

Sözsüz iletişim; söz ve sözcük gerektirmeksizin jest, mimik, göz teması gibi beden dilimiz ile karşı tarafa ilettiğimiz mesajları kapsar. İnsanlar sadece sözlü olarak değil bedenleriyle de iletişim kurarlar (Mısırlıoğlu, 2012).

Toplumun birer ferdi olan insan, iletişim halindeyken vermek istediği mesajı sadece sözlü iletişim ile vermez; sözsüz iletişimde de bulunur. İnsanlar sözsüz iletişim becerilerini kullandıklarını fark etmeseler de aslında istemsiz ve ani olarak sözsüz iletişim becerilerinin faydalarından yararlanmaktadırlar. Sözsüz iletişim becerilerinin mizaç, huy ve karakter gibi kişiliğin ana unsurlarını belirlemede etkin olmakla beraber, kişinin çevresindeki bireyleri gözlemleyerek onları kendisine rol model almasıyla sözsüz iletişim becerilerini oluşturmakta veya geliştirmekte olduğu söylenebilir (Cüceloğlu, 1992).

Düzenli ve etkili bir iletişim kurabilmek için mutlaka sözsüz iletişim becerilerine sahip olmak gerekir. Sözsüz iletişim becerilerinin unsurları arasında insanlar arasındaki mesafe, kişilerin dış görünüşü, kıyafetleri, insanların oturuş ve duruşları, jest ve mimikleri, mekân kullanımları sayılabilir. Sözsüz iletişim becerilerini kullanan bireyler anlatmak istedikleri duygu ve düşünceleri karşısındaki kişilere daha rahat ve etkin bir şekilde aktarabilmektedir (Uğur, 2004).

Düzenli ve etkili bir sözsüz iletişim becerisine sahip olan bireyler iletişime girdiği insanlarla doğru göz teması kurabilmekte, yüz ifadelerini canlı tutabilmekte, mimik ve jestlerini orantılı bir şekilde kullanabilmekte, karşı tarafı rahatsız etmeyecek bir mesafede durabilmekte, karşı tarafa yönelerek onlarla iletişim halinde olduğunu belirtmekte, bedensel temasını uygun kullanabilmekte

ve dış görünüşü ile karşı tarafa güven vermekte becerilidirler (Baltaş & Baltaş, 2000).

Yazılı İletişim Becerileri

Yazılı iletişim karşı tarafa aktarılmak istenenlerin yazıyla en uygun şekilde aktarılmaya çalışılmasıdır. Yazılı iletişim, hayatımızın her evresinde yoğun olarak kullanılsa da daha çok iş yaşamında ve devletle olan ilişkilerimizde daha yoğun olarak kullanılmaktadır.

Yazılı iletişimi sözlü veya sözsüz iletişimden ayıran yönleri vardır. Bu yönler arasında; oluşabilecek anlaşmazlıkları önceden görerek veya tahmin ederek önlemler alınabilmesi, bir mesajın birden çok kişi veya gruba gönderilebilmesi, mesajı gönderirken kanallar arasında çıkabilecek olumsuzlukların giderilebilmesi, bilgilerin kayıt altına alınarak kalıcılığının sağlanabilmesi ve iletilecek mesajın eksiksiz bir şekilde iletilmesi sayılabilir (Mısırlıoğlu, 2012).

Yazılı iletişim becerilerinin fazlaca faydaları olduğu düşünülse de sözlü veya sözsüz iletişim becerilerinde olduğu gibi karşı tarafın ses tonu, jest, mimik gibi özelliklerden uzak olması, yazılı iletişim becerilerini diğer iletişim becerilerinden eksik kılmaktadır (Bekcan, 2015).

2.4. İlgili Araştırmalar

Serin (2012) “Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri” isimli çalışmada, ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantılarını ve bu davranışlara ilişkin öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin farkındalık düzeylerini belirlemeye çalışmıştır. İstanbul ilindeki 74 okuldan 2226’sı kız, 2065’i erkek olmak üzere toplam 4291 öğrenci ve 230’u kadın, 497’si erkek olmak üzere toplam 727 müdür ve müdür yardımcısı, 506’sı kadın, 410’u erkek olmak üzere toplam 916 öğretmen araştırmaya katılmıştır. Yapılan araştırmanın

sonucuna göre; kız öğrencilerin hem daha az zorbaca davranışlar sergilediği hem de daha çok siber mağdur durumuna düştükleri gözlenmiştir. Bununla beraber internette fazlaca vakit geçiren öğrencilerin, daha az vakit geçiren öğrencilere kıyasla hem daha fazla zorbaca davrandıkları hem de daha fazla mağduriyet yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin mağduriyet yaşamalarında ekonomik düzeyleri düşük olan öğrencilerin ekonomik durumları daha iyi olan öğrencilere kıyasla daha fazla siber mağduriyet yaşamaktadırlar.

Kınay (2012) “Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Duyarlılığının Riskli Davranış, Korumacı Davranış, Suça Maruziyet ve Tehlike Algısı ile İlişkisi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli araştırmasını gençler ve çocuklarda oldukça sık görülen bilgi güvenliği ile alakalı davranışları belirlemek ve siber zorbalık duyarlılığının bilgi güvenliği ile ilişkisini incelemek üzere yapmıştır. Araştırmaya İstanbul ilindeki çeşitli ortaöğretim kurumlarından 180’i erkek, 188’i kadın 368 öğrenci katılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla bilgisayar ve internet kullanımında daha fazla risk içerikli davranış sergilediği ve daha korumacı davrandığı ortaya konmuştur. Bununla beraber kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre siber zorbalığa karşı duyarlılığı daha yüksek çıkmış ve katılımcıların yaşları arttıkça riskli davranma davranışlarında artış gözlenmiştir.

Eroğlu (2011) “Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı araştırmasını riskli internet davranışlarının içsel ve dışsal koşullu öz-değer alanlarının siber zorbalık ve siber mağduriyet üzerine etkisini incelemek üzere yapmıştır. Araştırmaya Sakarya ilinde okuyan 505 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre; riskli internet davranışları ve öz-değer alanlarındaki artış, siber zorbalık yapmayı ve siber zorbalığa maruz kalmayı artırıcı etkide bulunmaktadır. Bununla beraber aynı araştırma sonuçlarına göre; içsel öz-değer alanlarına sahip olma durumu arttıkça siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma oranı düşmektedir.

Öfke durumlarının siber mağduriyet yaşanmasında veya siber zorbalık durumları görtermesinde bir ilişkinin varlığı dikkat çekici olabilmektedir. Özbay (2013) “Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki” adlı çalışmasında ergenlerdeki siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimlerini farklı değişkenler üzerinde araştırarak ortaya koymuştur. Araştırmaya İstanbul ilindeki 14 lisede okuyan 650 kız ve 607 erkek olmak üzere toplamda 1257 öğrenci katılmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; cinsiyete göre siber zorbalık eğilimlerinin erkeklerde kızlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Siber mağduriyet yaşama durumlarında ise kız ve erkekler arasında bir farklılaşma tespit edilememiştir. Yaş dağılımlarına göre siber zorbalık yapmakta kişilerin yaşlarının bir önemi yokken, siber mağduriyete uğrama durumlarında ise kişilerin yaşları arttıkça siber mağduriyete uğrama durumları da artmaktadır. Ayrıca okul türüne göre siber zorbalık durumları ile siber mağduriyet durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Yapılan çalışmada meslek lisesinde okuyan öğrencilerin imam hatip lisesinde okuyan öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık eğilimi gösterdiği ortaya konmuştur. Sınıf düzeyinin ise siber zorbalığı etkilemediği ancak, siber mağduriyet yaşamalarında olumlu yönde etkilediği görülmüş, lise üç ve lise dört öğrencilerinin lise bir öğrencilerine kıyasla daha fazla siber mağdur oldukları görülmüştür.

Akbaba & Eroğlu (2013) “İlköğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yordayıcıları” adlı makalesinde ilköğretimde okuyan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının yordayıcılarının neler olduğunu belirlemek üzere çalışmıştır. Araştırmaya Sakarya ilinde farklı okullarda okuyan 126’sı kız ve 105’i erkek olmak üzere toplam 231 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; İlköğretim öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim düzeylerinin artmasının, siber zorbalık yapma eğilimlerini düşürdüğü, anne ve babalarının internet kullanma becerilerine yönelik algılarının yükselmesi ile ilköğretim öğrencilerinin siber zorbalık yapma eğilimlerinin düştüğü, anne ve babalarının denetimlerinin artmasının ilköğretim öğrencilerinin siber zorbalığa

dönük davranışlardan uzak tuttuğu ve kızların erkeklerden daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları görülmüştür.

Ergenlik dönemi gençlerin günlük hayattaki zorbalık durumlarının sanal ortamlarda siber zorbalığa dönüşme durumu önemli olabilir. Peker (2015)'e göre; “Ergenlerin Saldırganlık ve Siber Zorbalık Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” adlı yayınladığı makalesinde ergenlerin saldırganlık ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkileri incelemek üzere 393 ortaöğretim öğrencisi üzerinde çalışmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; ergenlik dönemi öğrencilerin saldırganlık durumlarının siber zorbalık göstermeleriyle paralellik göstermektedir. Yani ergenlik dönemindeki gençlerin günlük hayattaki saldırganca tutumlarının artması, siber zorba olmalarında etkili görülmüştür.

Horzum & Ayas (2011) “Ortaöğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Düzeylerinin Okul Türü ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi” adlı makalesinde farklı orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin sanal zorba ve mağdur olma düzeylerinin okul türlerine ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmak üzere Sakarya ilinden 334 öğrenci üzerinde çalışmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; cinsiyete göre sanal zorbalığa maruz kalma ve bu davranışları göstermede farklılıklar bulunmuş, bu farklılıklar erkeklerin kız öğrencilere kıyasla daha fazla sanal zorbalık eğiliminde olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca özel okul öğrencileri ve anadolu lisesi öğrencilerinin diğer liselere kıyasla daha fazla sanal zorbalık yaptığı gözlemlenmiştir. Bunlarla beraber tek cinsiyetin bulunduğu okullarda okuyan öğrencilerin daha az sanal zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Manap (2012) “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri ve Siber Zorbalık” adlı yüksek lisans tezinde Samsun ilinde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, en sık ziyaret ettikleri internet siteleri, sosyal aktivitelere katılımları, algılanan sosyoekonomik durumları ve ilgi duydukları dizi/film türüne göre siber zorbalık düzeylerinin ne olduğu üzerine çalışmıştır. Araştırmaya Sakarya ilinden 2 özel ve 7 kamuya ait

ilköğretim kurumunda 6, 7, ve 8. Sınıfta öğrenim görmekte olan 559'u kız, 58'ü erkek öğrenci olmak üzere toplam 1142 öğrenci katılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda; erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu, sınıf düzeyi arttıkça siber zorbalık düzeyinin yükseldiği, interneti her gün kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi haftada iki üç kere, haftada bir kere ve ayda bir kere kullananlara göre daha yüksek olduğu, sosyal paylaşım-sohbet sitelerini ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin eğitim-ödev-forum ve oyun sitelerini ziyaret edenlere göre daha yüksek çıktığı ve oyun sitelerini ziyaret edenlerin siber zorbalık düzeyi ise eğitim-ödev-forum sitelerini ziyaret edenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kişilerin öfke durumlarında siber zorbalık düzeylerinde bir artış görülebileceği düşünülebilir. Usta (2013) “Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri ile Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Samsun ilinde bulunan lise öğrencilerinin durumluk öfke düzeyleri ile siber zorbalık düzeyleri arasındaki ilişki, durumluk öfke düzeyi ve siber zorbalık düzeylerinin cinsiyete, sınıf düzeylerine ve ilçelere göre farklılıklar gösterip göstermedikleri üzerine çalışmıştır. Araştırmaya 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Samsun ilinde lise 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından seçilen 492'si kız, 463'ü erkek olmak üzere toplamda 955 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; zorbalık düzeyi arttıkça kurban olma ihtimali de artmakta; tam tersi düşünüldüğünde siber zorbalık düzeyi azaldıkça siber kurban olma düzeyi de azalmaktadır. Öğrencilerin öfke durumundaki artış, siber zorba ve siber mağdur olma durumlarını artırmakta ancak bu artış oldukça zayıf düzeydedir. Ayrıca araştırmada erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha yüksek oranda siber zorbalık yaptıkları ve daha yüksek oranda siber zorbalığa maruz kaldıkları ortaya konmuştur.

Çalışgan (2013) “İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık” isimli yüksek lisans tezinde ilköğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının, siber zorba olma ve siber kurban olma durumlarının ne düzeyde olduğu üzerine çalışmıştır. Araştırma 2011-2012 öğretim yılında İstanbul

ilinin Arnavutköy ilçesindeki 14 ilköğretim okulundaki 632 sekizinci sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı çalışmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının yaygınlığı yok denecek kadar az olduğu belirlenmiş ve internet bağımlılık eğilimlerinin cinsiyet, yaş, evlerinde internet bağlantısı olma durumlarından etkilenmediği görülmüştür. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık yaptıkları ve siber zorba kurbanı oldukları görülmüştür. Bütün bunlarla beraber internet bağımlılığı ile siber zorba olma ve siber zorba kurbanı olma arasında düşük ilişkiler belirlenmiş yani siber zorba ve siber zorbalığa maruz kalmada internet bağımlılığının etkisinin az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnternet kullanımının oldukça yaygın olduğu ergenlik döneminde problemleri internet kullanımına sahip gençlerin siber zorbalık yapma durumlarına olan etkisinin varlığı önemli görülebilir. Türkoğlu (2013) “Ergenlerin Problemleri İnternet Kullanımları ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimlerini incelemiş ve problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimlerinin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşarak farklılaşmadığı üzerine çalışmıştır. Araştırmaya 2011-2012 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli Avrupa yakasında sosyoekonomik düzeyi farklı iki ilçeden rastgele seçilmiş 2 Anadolu Lisesi, 2 Meslek Lisesi, 2 Genel Lise olmak üzere toplam 6 ortaöğretim kurumunda eğitim gören 233’ü erkek, 307’si kız olmak üzere toplam 540 öğrenci katılmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; internet bağımlılığındaki artışın siber zorbalık eğilimini artırıcı bir etkiye bulunduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla problemleri internet kullanma eğiliminde oldukları, erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık tutumuna sahip oldukları, yaş farklılığının problemleri internet kullanımını ve siber zorbalık tutumlarını etkileyici bir faktör olmadığı, okunulan okul türünün problemleri internet kullanımını ve siber zorbalık tutumlarını etkilemediği sonuçlarına ulaşmıştır.

Ayas & Horzum (2012) “İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Durumu” adlı makalesinde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumlarının incelenmesi ve bu durumun cinsiyet ve sınıf düzeyiyle arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzerine çalışmışlardır. Araştırmaya 2010-2011 öğretim yılı 2. döneminde Trabzon ili merkezinde öğrenim görmekte olan 209’u erkek 204’ü kız toplam 413 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre; erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla sanal zorbalığa maruz kaldığı, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla sanal zorbalık yaptıkları, 8. sınıfa devam eden öğrencilerin diğer sınıflardaki öğrencilere göre daha fazla sanal zorbalık yaptığı bunun da sınıf farklılığının sanal zorbalık yapmada etkili bir faktör olduğu ve sanal zorbalığa maruz kalan öğrencilerin daha çok sosyal ağlarda saldırıya uğradığı sonuçlarına varılmıştır.

Baran, Eyüp, & Genç (2014) “Öğretmen Adaylarının Facebook’ta Zorbalık Yapma ve Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı makalelerinde öğretmen adaylarının, Facebook’ta zorbalık yapma ya da zorbalığa maruz kalma seviyelerinin belirlenmesi üzerine çalışmışlardır. Araştırmaya 2012-2013 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan 221 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonucuna göre; Facebook zorbalığına maruz kalan öğretmen adaylarının zorbalık yapma eğiliminde oldukları, erkek öğretmen adaylarının Facebook zorbalığına kadın öğretmen adaylarına göre daha fazla maruz kaldıkları, Facebook’a üye olma süresi arttıkça Facebook zorbalığı yapma olasılığının arttığı, sayısal bölümlerde okuyan öğrencilerin sözel bölümdeki öğrencilere göre daha fazla zorbalık yaptıkları sonuçları ortaya çıkmıştır.

Akbaba (2015) “Negatif Duygunun Siber Zorbalık ve Mağduriyete İlişkin Yordayıcı Rolünün İncelenmesi” isimli çalışmasında negatif duygunun siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki yordayıcı etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Erzurum ilinde öğrenim gören 360 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin yaşadığı suçluluk, üzüntü, kızgınlık gibi negatif duyguların artmasıyla birlikte, siber zorbalık

davranışlarının artacağı, sanal ortamda zorbaca davranışlar gösteren bireylerin negatif duygulara sahip olabileceği, negatif duygulara sahip bireylerin kendilerini ifade etmelerindeki ve sosyal becerilerindeki yoksunluğun, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken olumsuz davranışlara maruz kalmalarına neden olabileceği söylenmektedir.

Eroğlu, Aktepe, Akbab, Işık, & Özkorumak (2015) “Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi” başlıklı makalesinde siber zorba, siber mağdur, siber zorba/mağdur ve siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamış bireylerin oranını araştırmak ve siber zorbalık ve mağduriyete ilişkin risk faktörlerini belirlemek amacıyla çalışmalarını yapmışlardır. Çalışmalarını Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi polikliniğine başvuran 160 ergen üzerinde yapmışlardır. Araştırmacılar çalışmalarında şu sonuçlara ulaşmışlardır: Kızların erkeklerden daha fazla siber zorbalık yaptıkları, ailelerinin gelirinin 2000 tl üzerinde olan ergenlerin daha fazla siber zorbalık yaptıkları, annesi liseden daha düşük eğitim seviyesinde olanların lise veya üzeri eğitim seviyesinde eğitim alanlardan daha fazla siber zorbalık yaptıkları ve internet kafeye gitmenin siber zorbalık ve mağduriyeti etkilediği görülmüştür.

Slonje & Smith (2008) “Diğer Başlıca Zorbalık Türü” başlıklı araştırmalarında siber zorbalığın dört türünde (metin mesajı, e-mail, telefon konuşması ve resim/video klip aracılığıyla) yaş, cinsiyet ve yetişkinlerin böylesi bir zorbalığın farkında olma durumları üzerine çalışmıştır. Çalışmalarını İsveç okullarında okuyan 360 ergen (12-20 yaş aralığı) üzerinde yapmışlardır. Yapılan araştırma neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Ortaöğretimde okuyan öğrencilerin daha üst seviyede okuyan öğrencilere kıyasla siber zorbalık düzeyleri daha düşüktür. Cinsiyet durumlarına göre farklılaşma düzeyi düşüktür. Ayrıca resim ve video kliplerin siber zorbalığa etkisi oldukça yüksek görülmüştür.

Juvonen & Gross (2008) “Okulu Uzatma Nedenleri?- Siber Zorbalık Deneyimleri” başlığıyla yazdığı makalesinde internet kullanan ergenler arasında internet ve okul ortamındaki zorbalığı arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzerine çalışmışlardır. alışmalarını isim belirtmeden bağımsız online anket aracılığıyla 1454 ergen (12-17 yaş aralığında) üzerinde yapmışlardır. Siber zorbalıkta okul yonetiminin tutumları, internet ortamında iletişimin sahip olduğu risklere karşı ebebyn eğitimi ve ergenlere karşı siber zorbalıkla başa çıkma yontemlerinin oğretilmesi onem taşımaktadır.

Vandebosch & Van Cleemput (2008) “Gençlerin Siber Zorbalık Algıları Üzrine Nitel Bir alışma” adlı çalışmalarını ergenlerin geniş bir aralıkta siber zorbalık hakkındaki deneyimlerini ve görüşlerini belirlemek amacıyla yapmışlardır. Araştırmalarını Belikadaki 10 farklı okulda toplam 279 oğrenci üzerinde yürütmüşlerdir. Oğrencilerin büyük bir çoğunluğu internet ve cep telefonundan siber zorbalığa maruz kalmışlardır. Ayrıca cihazlarına virüs gönderilmesi, hesaplarının alınması, olumsuz psikolojik etkenler ve siber zorbalığa ugrama durumlarına nadir rastlandığı görülmüştür.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli; evren ve örnekleme, veri toplama yöntemi, veri toplama aracı ve özellikleri, araştırma verilerinin toplanması ve analizi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet durumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nicel verilere dayalı tarama modelinde bir araştırmadır.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda 2014-2015 öğretim yılı bahar dönemi öğrenim gören 1 ve 2. sınıfta okuyan öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma yansız olarak seçilen örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın örnekleme ile ilgili grubun evreni temsil edebilme gücü tespit edilmeye çalışılmış ve basit tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmıştır.

Araştırma Örnekleminin Özellikleri

Anket çalışmaları Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulunda 2014-2015 öğretim yılında öğrenim gören 1 ve 2. sınıf Makine, Basım ve Yayım Teknolojileri, Elektrik, Kimya Teknolojisi, Kontrol ve Otomasyon Teknolojisi, İnşaat Teknolojisi, Elektronik Teknolojisi, Harita ve Kadastro, İklimlendirme ve Soğutma Teknolojisi ve Bilgisayar Programcılığı bölümlerinde okuyan öğrencilerin doldurduğu 396 anketten 38 tanesi geçerli olarak

doldurulmadığı tespit edilip analizden çıkartılmıştır. Sonuç olarak 358 geçerli anket formunu elde edilmiştir. Araştırmaya katılan 38 öğrencinin ölçeklerinin eksik olduğu veya öğrencilerin anketleri okunmadan işaretlendiği tespit edilmiş ve araştırmanın geçerliliğini azaltacağı düşünüldüğünden bu anketler analiz dışında tutulmuştur. Bu anketlerin demografik verilerine ilişkin istatistikler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 2- Araştırmaya Katılan Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Frekans Dağılım Tablosu

Değişkenler		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	94	26.3
	Erkek	264	73.7
Okunulan Sınıf	1.Sınıf	226	63.1
	2.Sınıf	132	36.9
İnternet Kullanma Süresi	0-2 Saat	170	47.5
	3-4 Saat	88	24.6
	5 Saat ve üzeri	100	27.9
Okunulan Bölüm	Makine	69	19.3
	Basım ve Yayım Teknolojileri	32	8.9
	Elektrik	48	13.4
	Kimya Teknolojisi	38	10.6
	Kontrol ve Otomasyon Teknolojisi	19	5.3
	İnşaat Teknolojisi	26	7.3
	Elektronik Teknolojisi	19	5.3
	Harita ve Kadastro	21	5.9
	İklimlendirme ve Soğutma Teknolojisi	20	5.6
	Bilgisayar Programcılığı	66	18.4
Bilgisayar Kullanma Becerisi	Düşük	181	50.5
	Yüksek	177	49.5
Genel Toplam		358	100 (%)

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğrencilerin % 26.3’ünü kız öğrenciler ve % 73.7’sini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin % 63.1’ini 1.sınıf, % 36.9’unu 2.sınıfta okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin % 47.5’ini 0-

2 saat, % 24.6'sını 3-4 saat, % 27.9'unu 5 saat ve üzeri internet kullanım süresi oluşturmaktadır. Öğrencilerin % 19.3'ünü Makine, % 8.9'unu Basım ve Yayım Teknolojileri, % 13.4'ünü Elektrik, % 10.6'sını Kimya Teknolojisi, % 5.3'ünü Kontrol ve Otomasyon Teknolojisi, % 7.3'ünü İnşaat Teknolojisi, %5.3'ünü Elektronik Teknolojisi, % 5.9'ünü Harita ve Kadastro, % 5.6'sını İklimlendirme ve Soğutma Teknolojisi, % 18.4'ünü ise Bilgisayar Programcılığı bölümleri oluşturmaktadır. Bilgisayar kullanma becerisinde öğrencilerin % 50.5'i düşük ve % 49.5'i yüksek bilgisayar kullanım becerisine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada yararlanılmak üzere ilgili literatür incelenmiş ve konu ile ilgili tez, kitap, makale ve diğer kaynaklar taranmıştır. Araştırmada İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) ve Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ) olmak üzere iki ölçek kullanılmıştır.

3.3.1. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ)

Korkut (1996) tarafından 25 madde ve 5'li likert tipi olarak geliştirilen ölçek, ilk olarak lise öğrencilerine yönelik hazırlanmış, daha sonra üniversite öğrencileri ile 61 yetişkin üzerinde uygulanmıştır. Bireylerin iletişim becerilerini nasıl değerlendirdiklerini anlamak amacı ile geliştirilmiş 5'li likert tipi bir ölçek olan İBÖ 25 ifadeden oluşmaktadır. İBÖ ölçeği hiçbir zamandan (1) her zamana (5) doğru puanlanmaktadır. Tersine maddelerin olmadığı ölçekten elde edilen puanın fazlalığı bireylerin kendi iletişim becerilerini olumlu yönde değerlendirdikleri anlamına gelmektedir (Korkut, 1996).

Korkut (1996) yaşları 14–17 arasında değişen 126 öğrenci ile yapmış olduğu İBÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, ölçeğin maddelerinin yapı geçerliğini anlamak amacıyla temel bileşenler analizi tekniği çerçevesinde faktör analizi yapılmıştır. Testin tekrarı yöntemi ile yapılan güvenilirlik çalışması

sonucunda ölçeğin güvenilirlik katsayısı .76 ($p<.001$) olarak elde edilmiştir. İç tutarlılık katsayısı olarak Cronbachalpha değeri ise .80 ($p<.001$) olarak bulunmuştur (Korkut, 1996). İBÖ ölçeği dört alt boyuttan oluşmaktadır ve bu dört alt boyut şöyledir:

- İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler (İİTB)
- Kendini İfade Etme (KİE)
- Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim (EDSOİ)
- İletişim Kurmaya İsteklilik (İKİ)

3.3.2. Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ)

Arıcak, Tanrıkulu ve Kınay tarafından 2011 yılı Mart-Nisan-Mayıs döneminde geliştirilen ölçeğin yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ile incelenmiş olup, ölçeğin tek faktörlü bir yapı sergilediği görülmüştür. Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri .882 ve BartlettSphericity Testi Ki-Kare değeri 4374.93 ($p<.05$) olarak bulunmuştur. Aynı zamanda çizgi grafiğindeki (screeplot) kırılma noktası incelendiğinde de ölçeğin tek faktörlü bir yapıyı temsil ettiği görülmektedir. Bu tek faktör toplam varyansın % 30.17'sini açıklamaktadır. Tek faktör altındaki maddelerin faktör yükleri .43 ile .67 arasındadır. Bu yük değerlerinin tek faktör için oldukça iyi değerler olduğu kabul edilmiştir. Ölçeğin tamamı için Cronbach alfa katsayısı .89 olarak, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .75 ($n=96$) olarak bulunmuştur. Veri giriş sürecinde maddeler için işaretlenen “Hayır” seçeneği 1, “Evet” seçeneği 2 olarak puanlandırılmıştır. Ölçekten elde edilen puanların yükselmesi, siber mağdur olma durumunun yüksekliğine işaret etmektedir.

3.4. Verilerin Çözümü

Anketler Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu 1 ve 2. sınıfta okuyan rasgele seçilmiş 396 kişiye uygulanmıştır. Anketleri uygulayan öğretmenlere gerekli açıklamalar yapılmış ve süreç boyunca öğrencilere müdahale etmemesi, rehberlik yapması yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur.

Öğrencilere dağıtılan ölçekleri 25 dakikada cevaplamaları istenmiştir. Hatalı doldurulan 38 test değerlendirme dışı tutulmuştur. Ölçek aracılığıyla toplanan veriler, SPSS 22.0 paket programına kaydedilmiş ve veriler analiz edilmiştir.

İki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın manidar olup olmadığını test etmek için “t-testi” kullanılır (Büyüköztürk, 2005). Öğrencilerin “*cinsiyet, okunulan sınıf ve bilgisayar kullanma becerisi*” değişkenlerine göre anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için “t testi” kullanılmıştır.

İkiden fazla grup karşılaştırıldığında ilişkisiz örneklemelerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmektedir. Anlamlı farkın bulunduğu durumlarda farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için çoklu karşılaştırma testlerinde “post hoc test” testi kullanılır (Büyüköztürk, 2005). Öğrencilerin “*internet kullanma süresi*” değişkenine ilişkin anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için ANOVA testi kullanılmıştır. “*İnternet kullanma süresi*” değişkeninde anlamlı farklılıklar görülmüş ve bu farkın hangi maddelerden kaynaklandığını bulmak için “post hoc” testinde “Scheffe” testi kullanılmıştır.

Korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki ilişkinin miktarını bulup yorumlamak amacıyla kullanılır. “*r*” katsayısı korelasyon değerini temsil eder ve $r = -.30$ ile $+ .30$ aralığında düşük ilişki düzeyini, $r = +-.31$ ile $+-.69$ aralığında orta ilişki düzeyini ve $r = +-.70$ ile $+1.0$ aralığında yüksek ilişki düzeyini gösterir (Büyüköztürk, 2005).

Araştırmanın anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, araştırma sorularına uygun olarak tablolara dönüştürülerek yorumlanmıştır. Verilerin analizinde öğrencilere uygulanan ölçek türlerine göre aşağıdaki değerlendirme tabloları dikkate alınmıştır.

Tablo 3- İletişim Becerileri Değerlendirme Tablosu

Ölçekten Alınabilecek Minimum Puan	Ölçekten Alınabilecek Maksimum Puan	Ölçekten Elde Edilen Toplam Puan	Durum Değerlendirmesi
25	125	25-44 Puan	Çok Düşük
		45-64 Puan	Düşük
		65-84 Puan	Orta
		85-104 Puan	Yüksek
		105-125 Puan	Çok Yüksek

İletişim Becerileri Ölçeği toplam 25 maddeden oluşmakta ve ölçekten en yüksek 125, en düşük 25 puan alınabilmektedir. Durum değerlendirilmesi kategorilendirilirken; ölçekten alınabilecek en yüksek puandan, ölçekten alınabilecek en düşük puan çıkarılmış ve değerlendirme kategorisine bölünmüştür ((125-25)/5). Alınabilecek en düşük puana bulunan sayı eklenerek kategoriler oluşturulmuştur. Ölçekten 25-44 puan arasında alanlar “**Çok Düşük**”, 45-64 puan arasında alanlar “**Düşük**”, 65-84 puan arasında alanlar “**Orta**”, 85-104 puan arasında alanlar “**Yüksek**”, 105-125 puan arasında alanlar “**Çok Yüksek**” düzeyde iletişim becerisine sahip olarak görülmüştür.

Tablo 4- Siber Mağduriyet Değerlendirme Tablosu

Ölçekten Alınabilecek Minimum Puan	Ölçekten Alınabilecek Maksimum Puan	Ölçekten Elde Edilen Toplam Puan	Durum Değerlendirmesi
24	48	24-31	Siber Mağdur Olmayanlar
		32-39	Kısmen Siber Mağdur Olanlar
		40-48	Siber Mağdur Olanlar

Siber Mağduriyet Ölçeği toplam 24 maddeden oluşmakta ve ölçekten en yüksek 48, en düşük 24 puan alınabilmektedir. Durum değerlendirilmesi kategorilendirilirken; ölçekten alınabilecek en yüksek puandan, ölçekten alınabilecek en düşük puan çıkarılmış ve değerlendirme kategorisine bölünmüştür $((48-24)/3)$. Alınabilecek en düşük puana bulunan sayı eklenerek kategoriler oluşturulmuştur. Ölçekten 24-31 arasında puan alanlar “**Siber Mağdur Olmayanlar**”, 32-39 arasında puan alanlar “**Kısmen Siber Mağdur Olanlar**” ve 40-48 arasında puan alanlar “**Siber Mağdur Olanlar**” olarak nitelendirilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, öğrencilerin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları hakkındaki görüşleri anket aracılığı ile elde edilen verilerin analizi sonucundan ortaya çıkan bulgular yer almaktadır.

4.1. Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Ölçeklerine İlişkin Bulgular

Bu kısımda öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Ölçeklerindeki sorulara verdikleri yanıtların sonuçları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5- Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Ölçeklerine İlişkin Bulgular

Ölçekler	Değişkenler	N	f	%	$\bar{X}$	SS	Alınan Minimum Puan	Alınan Maksimum Puan
Siber Mağduriyet Ölçeği	Siber Mağdur Olmayanlar	358	38	10.62	40.78	6.73	24	45
	Kısmen Siber Mağdur Olanlar		80	22.34				
	Siber Mağdur Olanlar		240	67.04				
	Toplam		358	100				
İletişim Becerileri Ölçeği	Çok Düşük	358	1	0.27	99.06	12.99	26	117
	Düşük		6	1.68				
	Orta		37	10.34				
	Yüksek		186	51.96				
	Çok Yüksek		128	35.75				
	Toplam		358	100				

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin Siber Mağduriyet Ölçeğinde verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda Siber Mağduriyet Ölçeği için aritmetik ortalama 40.78 puan, standart sapma 6.73 puan olarak tespit edilmiştir. Öğrenciler, en düşük 24, en yüksek 48 puan alınabilen bu ölçekten en düşük 24, en yüksek 45 puan almıştır. Ayrıca ölçekten 24-31 arası puan alan 38 (% 10.62) öğrencinin siber mağduriyet yaşamadıkları, 32-39 arası puan alan 80 (% 22.34) öğrencinin kısmen siber mağduriyet yaşadıkları ve 40-48 arası puan alan 240 (%67.04) öğrencinin siber mağduriyet yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeğinde verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda İletişim Becerileri Ölçeği için aritmetik ortalama 99.06 puan, standart sapma 12.99 puan olarak tespit edilmiştir. Öğrenciler, en düşük 25, en yüksek 125 puan alınabilen bu ölçekten en düşük 26, en yüksek 117 puan almıştır. Ayrıca ölçekten 25-44 arası puan alan 1 (% 0.27) öğrencinin iletişim becerilerinin çok düşük, 45-64 arası puan alan 6 (% 1.68) öğrencinin iletişim becerilerinin düşük, 65-84 arası puan alan 37 (% 10.34) öğrencinin iletişim becerilerinin orta, 85-104 arası puan alan 186 (% 51.96) öğrencinin iletişim becerilerinin yüksek ve 105-125 arası puan alan 128 (% 35.75) öğrencinin iletişim becerilerinin çok yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, cinsiyet, okunulan sınıf, internet kullanma süresi, öğrencinin bilgisayar kullanma becerisi değişkenlerine göre anlamlı farklılık olup olmadığı analizi yapılmıştır.

4.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları hakkındaki görüşleri cinsiyet değişkenine göre gruplandırılmış ve “bağımsız iki grup arasında t-testi” uygulanmıştır. Tablo 6’da cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6- Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Tablosu Sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Siber Mağduriyet	Kız	94	41.70	7.60	356	1.54	.13
	Erkek	264	40.46	6.60			
İletişim Becerileri	Kız	94	98.14	11.98		.81	.42
	Erkek	264	99.40	13.34			
İİTB	Kız	94	39.12	5.63		1.60	.11
	Erkek	264	40.22	5.79			
KİE	Kız	94	16.35	2.84		.48	.63
	Erkek	264	16.19	2.86			
EDSOİ	Kız	94	24.26	3.59		.74	.46
	Erkek	264	23.91	4.00			
İKİ	Kız	94	18.41	3.61		1.65	.10
	Erkek	264	19.08	3.26			

*p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı

Tablo 6 incelendiğinde Siber Mağduriyet Ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 24 puan en yüksek puanın 48 puan olabileceği düşünüldüğünde; kız öğrencilerin aldıkları puanların ortalaması 41.70 puan, erkek öğrencilerin ise 40.46 puan olduğundan; bu puan değerlerinin cinsiyete göre siber mağduriyete uğrama durumlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin siber mağduriyete uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin siber mağduriyet durumları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle; kız ve erkek öğrencilerin görüşleri siber mağduriyete uğrama ve iletişim becerilerine sahip olma durumlarında aynı doğrultudadır.

Tablo 6 incelendiğinde İletişim Becerileri Ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 25 puan, en yüksek puanın 125 puan olabileceği düşünüldüğünde; kız öğrencilerin aldıkları puan 98.14, erkek öğrencilerin ise aldıkları puan 99.40 olduğundan; bu puan değerlerinin cinsiyete göre iletişim becerilerine sahip olma durumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin iletişim becerileri ve iletişim becerisi alt boyutları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle; kız ve erkek öğrencilerin görüşleri iletişim becerilerine sahip olma durumlarında birbirine benzer düzeydedir.

4.2.2. Okunulan Sınıf Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları hakkındaki görüşleri okunulan sınıf değişkenine göre gruplandırılmış ve “bağımsız iki grup arasında t-testi” uygulanmıştır. Tablo 7’de okunulan sınıf değişkenine göre t-testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 7- Okunulan Sınıf Değişkenine Göre t-Testi Tablosu Sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{x}$	ss	Sd	t	p
Siber Mağduriyet	1.Sınıf	226	40.68	6.70	356	.41	.69
	2.Sınıf	132	40.98	6.82			
İletişim Becerileri	1.Sınıf	226	98.74	12.95		.62	.54
	2.Sınıf	132	99.62	13.10			
İİTB	1.Sınıf	226	39.75	5.64		.78	.43
	2.Sınıf	132	40.25	5.98			
KİE	1.Sınıf	226	16.15	2.96		.70	.48
	2.Sınıf	132	16.36	2.66			
EDSOİ	1.Sınıf	226	24.12	3.92		.79	.43
	2.Sınıf	132	23.79	3.86			
İKİ	1.Sınıf	226	18.72	3.53		1.41	.16
	2.Sınıf	132	19.22	3.04			

*p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı

Tablo 7 incelendiğinde yapılan araştırmada siber mağduriyet ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 24 puan en yüksek puanın 48 puan olabileceği düşünüldüğünde; 1. sınıf öğrencilerinin aldıkları puanların ortalaması 40.68 puan, 2. sınıf öğrencilerinin ise 40.98 puan olduğundan; bu puan değerlerinin sınıf düzeyine göre siber mağduriyete uğrama durumları açısından yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında 1. ve 2. sınıf öğrencilerin siber mağduriyete uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin siber mağduriyet durumları arasında okunulan sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle; 1. ve 2. sınıfta okuyan öğrencilerin görüşleri siber mağduriyete uğrama durumlarında birbirine benzer düzeydedir.

Tablo 7 incelendiğinde İletişim Becerileri ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 25 puan, en yüksek puanın 125 puan olabileceği düşünüldüğünde; 1. sınıf öğrencilerinin aldıkları puan 98.74, 2. sınıf öğrencilerin ise aldıkları puan 99.62 olduğundan; bu puan değerlerinin sınıf düzeyine göre iletişim becerilerine sahip olma durumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin iletişim becerileri ve iletişim becerileri alt boyutları arasında okunulan sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle; 1. ve 2. sınıfta okuyan öğrencilerin görüşleri iletişim becerilerine sahip olma durumlarında birbirine benzer düzeydedir.

4.2.3. İnternet Kullanma Süresi Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları hakkındaki görüşleri internet kullanma süresi değişkenine göre ortalamaları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8 - İnternet Kullanma Süresi Değişkenine Göre Ortalamalar

Boyutlar	Değişkenler	N	$\bar{x}$	ss
Siber Mağduriyet	0-2 Saat	170	40.75	6.83
	3-4 Saat	88	40.13	6.58
	5 Saat ve üzeri	100	41.44	6.72
İletişim Becerileri	0-2 Saat	170	100.22	12.39
	3-4 Saat	88	100.10	11.56
	5 Saat ve üzeri	51	96.20	14.75
İİTB	0-2 Saat	170	40.88	5.24
	3-4 Saat	88	39.81	5.25
	5 Saat ve üzeri	100	38.44	6.71
KİE	0-2 Saat	170	16.15	2.77
	3-4 Saat	88	16.58	2.68
	5 Saat ve üzeri	100	16.06	3.12
EDSOİ	0-2 Saat	170	24.10	3.70
	3-4 Saat	88	24.40	3.38
	5 Saat ve üzeri	100	23.48	4.58
İKİ	0-2 Saat	170	19.09	3.56
	3-4 Saat	88	19.32	3.11
	5 Saat ve üzeri	100	18.22	3.16

Tablo 8 incelendiğinde yapılan araştırmada Siber Mağduriyet Ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 24 puan en yüksek puanın 48 puan olduğu düşünüldüğünde; 0-2 saat internet kullananların aldıkları puanların ortalaması 40.75, 3-4 saat internet kullananların aldıkları puan 40.13 ve 5 saat ve üzeri internet kullananların aldıkları puan 41.44 olduğundan; bu puan değerlerinin internet kullanma süresine göre siber mağduriyete uğrama durumlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında öğrencilerin siber mağduriyete uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8 incelendiğinde İletişim Becerileri Ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 25 puan, en yüksek puanın 125 puan olabileceği düşünüldüğünde; 0-2 saat internet kullananların aldıkları puan 100.22, 3-4 saat internet kullananların aldıkları puan 100.10, ve 5 saat ve üzeri internet kullananların aldıkları puan 96.20 olduğundan; bu puan değerlerinin internet kullanma süresine göre iletişim becerilerine sahip olma durumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında öğrencilerin iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin ortalamaları incelendiğinde internet kullanma süresi grupları arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu nedenle internet kullanma süresi değişkeni bakımından öğrencilerin ortalamaları arasındaki bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 9 da verilmiştir.

Tablo 9 - İnternet Kullanma Süresi Değişkenine Göre Anova Tablosu Sonuçları

Boyutlar	Değişim Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Siber Mağduriyet	Grup Arası	81.48	2	40.74	.90	.41	-
	Grup İçi	16134.39	355	45.45			
	Toplam	16215.87	357	-			
İletişim Becerileri	Grup Arası	1141.36	2	570.68	3.43	.03*	1-3
	Grup İçi	59107.03	355	166.50			
	Toplam	60248.39	357	-			
İİTB	Grup Arası	375.63	2	187.82	5.80	.00*	1-3
	Grup İçi	11488.76	355	32.36			
	Toplam	11864.39	357	-			
KİE	Grup Arası	14.81	2	7.41	.91	.40	-
	Grup İçi	2890.41	355	8.14			
	Toplam	2905.22	357	-			
EDSOİ	Grup Arası	42.66	2	21.33	1.41	.25	-
	Grup İçi	5379.34	355	15.15			
	Toplam	5422.00	357	-			
İKİ	Grup Arası	68.03	2	34.01	3.04	.05	-
	Grup İçi	3966.75	355	11.17			
	Toplam	4034.77	357	-			

*p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı

Tablo 9 incelendiğinde internet kullanma süresi değişkeni bakımından siber mağduriyete uğrama durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 9’da internet kullanma süresi değişkeni bakımından, öğrencilerin iletişim becerileri ortalamaları arasındaki farkların anlam düzeyleri yer almaktadır. Bu sonuçlara göre ortalamalar arasındaki farkın iletişim becerileri ($F=3.43$) ve iletişim becerileri alt boyutu olan İİTB ($F=5.80$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle internet kullanma sürelerine göre öğrencilerin iletişim becerileri ve İİTB puanları farklılaşmaktadır.

Bu farkın nereden kaynaklandığını anlamak için yapılan post hoc (Scheffe) testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre günde ortalama 0-2 saat arası internet kullanan meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri ve İİTB puanlarının 5 saat ve üzeri internet kullananlardan daha yüksek olduğu söylenilebilir.

4.2.4. Bilgisayar Kullanma Becerisi Değişkenine Göre Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları hakkındaki görüşleri bilgisayar kullanma becerisi değişkenine göre gruplandırılmış ve “bağımsız iki grup arasında t-testi” uygulanmıştır. Tablo 12’de bilgisayar kullanma becerisi değişkenine göre t-testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 10 - Bilgisayar Kullanma Becerisi Değişkenine Göre t-Testi Tablosu Sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{X}$	ss	Sd	t	p
Siber Mağduriyet	Düşük	181	40.75	6.69	356	.10	.92
	Yüksek	177	40.82	6.80			
İletişim Becerileri	Düşük	181	98.47	13.96		.88	.38
	Yüksek	177	99.68	11.92			
İİTB	Düşük	181	40.13	5.85		.64	.52
	Yüksek	177	39.73	5.69			
KİE	Düşük	181	15.91	2.92		2.14	.03*
	Yüksek	177	16.55	2.75			
EDSOİ	Düşük	181	23.62	4.15		1.85	.07
	Yüksek	177	24.38	3.59			
İKİ	Düşük	181	18.81	3.50		.56	.58
	Yüksek	177	19.01	3.22			

*p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı

Tablo 10 incelendiğinde yapılan araştırmada Siber Mağduriyet Ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 24 puan en yüksek puanın 48 puan olabileceği düşünüldüğünde; bilgisayar kullanma becerisi düşük olanların aldıkları puanların ortalaması 40.75, bilgisayar kullanma becerisi yüksek olanların aldıkları puanların ortalaması 40.82 olduğundan; bu puan değerlerinin bilgisayar kullanma becerisine göre siber mağduriyete uğrama durumlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında düşük ve yüksek bilgisayar kullanma becerisine sahip olan öğrencilerin siber mağduriyete

uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin siber mağduriyet durumları arasında bilgisayar kullanma becerisi göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 10 incelendiğinde yapılan araştırmada İletişim Becerileri Ölçeğinden alınabilecek en düşük puanın 25 puan, en yüksek puanın 125 puan olabileceği düşünüldüğünde; bilgisayar kullanma becerisi düşük olanların aldıkları puanların ortalaması 98.47 ve bilgisayar kullanma becerisi yüksek olanların aldıkları puanların ortalaması 99.68 olduğundan; bu puan değerlerinin bilgisayar kullanma becerisine göre iletişim becerilerine sahip olma durumlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında öğrencilerin iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin bilgisayar kullanma becerilerine göre iletişim becerilerinde ve iletişim becerilerinin alt boyutlarından olan İİTB, EDSOİ ve İKİ de anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak iletişim becerilerinin alt boyutlarından olan KİE de istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bilgisayar kullanma becerisi yüksek olan meslek yüksekokulu öğrencilerinin KİE becerileri bilgisayar kullanma becerisi düşük olanlardan daha yüksek bulunmuştur.

4.3. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Durumları ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişki

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet durumlarının iletişim becerileri ve iletişim becerileri alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11- Siber Mağduriyetin İletişim Becerileri ve İletişim Becerileri Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Tablosu

Siber Mağduriyet ve İletişim Becerileri (Korelasyon)	Siber Mağduriyet Genel	İletişim Genel	İİTB	KİE	EDSOİ	İKİ
Siber Mağduriyet Genel	1					
İletişim Becerileri Genel	-.01	1				
İİTB	.01	.89**	1			
KİE	.01	.77**	.57**	1		
EDSOİ	-.02	.83**	.64**	.60**	1	
İKİ	.01	.72**	.51**	.46**	.45**	1

* sig. (2-tailed)<0,05 , ** sig. (2-tailed)<0,01

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet durumları ile genel iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r=-.01$ $p>.05$). Siber mağduriyet ile iletişim becerileri alt boyutları (İİTB, KİE, EDSOİ ve İKİ) arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Genel İletişim Becerileri ile İİTB arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde ($r=.89$ $p<.01$); Genel İletişim Becerileri ile KİE arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde ($r=.77$ $p<.01$); Genel İletişim Becerileri ile EDSOİ arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde ($r=.83$ $p<.01$) ve Genel İletişim Becerileri ile İKİ arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde ($r=.72$ $p<.01$) bir ilişki vardır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet durumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki düzeyi durumları üzerine çalışılmıştır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak tartışma ve sonuçlar ile bu bilgiler ışığında ortaya çıkan önerilere yer verilmiştir.

5.1.1. Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Siber Mağduriyet Durumlarına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet değişkeni boyutunda değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında; kız ve erkek öğrencilerin siber mağdur oldukları ve yüksek düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerinin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle kız ve erkek öğrencilerin siber mağduriyet durumlarının ve sahip oldukları iletişim becerilerinin birbirine benzer düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bazı yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar araştırmayı destekleyici niteliktedir. Yılmaz (2007)'in "Üniversite Öğrencilerinin Kişiler Arası İletişim Becerileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki" isimli yüksek lisans tezinde ve Pehlivan (2005)'in "Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma" adlı araştırmasında iletişim becerilerinin cinsiyet farkından kaynaklanan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buradan hareketle, cinsiyetin iletişim becerilerine sahip olma konusunda üniversite öğrencileri arasında toplumsal bir farklılık oluşturmadığı düşünülmektedir. Topçu, Erdur-baker, & Çapa Aydın (2008)'nin yaptığı çalışma da destekleyici nitelikte olup, siber mağduriyete uğramada cinsiyetin etken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmacıların

buldukları sonuçların tersine Arıçak (2008)'in yaptığı araştırmada siber mağduriyete uğrama konusunda, kızların daha fazla siber mağdur durumunda olduğu sonucuna varılmıştır. Manap (2012)'in yapmış olduğu araştırmada da erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akbaba & Eroğlu (2013)'nun yapmış olduğu çalışmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla siber mağdur durumuna düştükleri söylenebilir. Kınay (2012)'in yapmış olduğu araştırmada ise erkek öğrenciler bilgisayar ve internet kullanımında kız öğrencilere kıyasla daha riskli davranışlar sergilemiş ve daha korumacı davranmışlardır. Ayrıca aynı araştırmacı; kız öğrencilerin siber zorbalığa karşı duyarlılığı erkek öğrencilere göre daha yüksek çıktığını ve öğrencilerin yaşları arttıkça riskli internet davranışlarında artış gözlemlemiştir. Bu nedenle kız öğrencilerin siber mağduriyete uğrama ihtimalleri erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu söylenebilir. Siber mağduriyete uğramanın cinsiyetin sanal ortamlardaki belirsizliğinden kaynaklı olduğu ya da kız ve erkeklerin sanal ortamlarda eşit düzeye yakın kullanım becerileri algılarına sahip olmasından dolayı farklılaşmanın olmadığı düşünülebilir.

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin okunulan sınıf değişkeni boyutunda değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında; 1. ve 2. öğrencilerinin siber mağdur oldukları ve yüksek düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları okunulan sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle 1 ve 2. sınıfta okuyan öğrencilerin siber mağduriyet durumlarının ve sahip oldukları iletişim becerilerinin birbirine benzer düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaman & Sönmez (2015)'in yapmış olduğu araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Buna göre; araştırmacılar ergenlerin siber zorbalıklarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yani sınıf düzeyinin siber zorbalık durumuna etkisi görülememiştir. Bu nedenle siber mağduriyete uğrama durumlarında da bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Bu araştırmanın tersi olarak

Ayas & Horzum (2012)'a göre; 8. sınıfa devam eden öğrencilerin diğer sınıflardaki öğrencilere göre daha fazla sanal zorbalık yaptığı, 6. sınıf öğrencilerin ise daha fazla sanal zorbalığa maruz kaldıkları bulunmuştur. Yani sınıf düzeyinin artması siber mağduriyete uğrama durumlarını artırdığını söylemektedir. Sınıf düzeyinin siber mağduriyet ve iletişim becerilerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı düşünülmektedir; sınıf düzeylerinin yakın ve ardışık bir sıra izlemesinin ve yaş aralıklarının belirgin bir fark oluşturamamasının etkili olduğu söylenebilir. Sınıf düzeyinin ancak daha geniş bir aralıkta daha etkili bir belirleyici faktör olması muhtemeldir.

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin internet kullanma süresi değişkeni boyutunda değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında; 0-2 saat, 3-4 saat ve 5 saat ve üzeri günlük internet kullanan öğrencilerin siber mağdur oldukları ve yüksek düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları bakımından internet kullanma süresi değişkenine göre, siber mağduriyet durumlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, sahip oldukları iletişim becerileri boyutunda anlamlı farklılık görülmektedir. Günde ortalama 0-2 saat internet kullanan meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri ve iletişim becerilerinin alt boyutlarından İİTB'nin günde ortalama 5 saat ve üzeri kullananlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yapılan araştırma bulgularına göre internet kullanma süresinin siber mağduriyete uğrama da herhangi bir etkisi görülmezken alinyazındaki yapılan çalışmalara bakıldığında bazı araştırmacılar farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Whang, Lee & Chang (2003)'in yaptığı çalışmada internetin fazlaca kullanılmasından kaynaklı bireylerde sosyal davranış bozuklukları, yalnızlık duygusu ve depresyon belirtilerinin varlığı tespit edilmiştir. Esgin, Torun, Şakar, Doğan, & Yardım (2012)' a göre; internet kullanım süresinin artmasının kullanıcıların psiko-sosyal gelişimlerinde olumsuz etki bıraktığı bulunmuştur. Bununla beraber Kurtaran (2008)'nin yapmış olduğu araştırmasında, internette fazlaca vakit geçiren bireylerin benlik saygısında olumsuz etkiler oluşturduğunu

söylemektedir. Ayrıca Ybarra & Mitchell (2004)'ın yaptığı araştırmada interneti günlük hayatlarında yoğun bir şekilde kullanan bireylerin siber zorba ve siber mağdur durumuna düşmelerinde önemli bir yordayıcı olarak görmüşlerdir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007)'un yaptığı araştırmada interneti baz alan iletişim kaynaklarının kullanılmasının bireyleri sanal ortamlarda siber zorba ve siber mağdur durumuna düşürmekte pozitif yönlü etkilerinin olduğunu vurgulamıştır. Serin (2012)'e göre de internette günde 5 saat ve daha fazla vakit geçiren öğrenciler internette bundan daha az süre vakit geçiren öğrencilerden daha fazla siber zorbalık davranışları göstermekte ve daha fazla siber mağdur olmaktadır. Bunlarla beraber elde edilen bulgular doğrultusunda internet kullanma süresi ortalamalarına bakıldığında, interneti kullanma süresi arttıkça iletişim becerilerine sahip olma durumunun azaldığını görülmektedir. İnternet kullanma süresinin artmasına bağlı olarak, kişilerin iletişim becerilerinin olumsuz yönde etkilendiği, bununla internet başında fazlaca süre geçirmenin kişilerin sosyal yapısından uzaklaşması ve kişilerarası iletişim bağının zayıflamasından kaynaklandığı düşünülebilir. İletişim kurma becerisinin güçlenmesi karakteristik bir özellik olmasının yanı sıra süreklilik ve deneyime bağlı olduğu düşünüldüğünde, kişilerin fazlaca internet başında olmaları bu deneyimden yoksun olmalarına sebebiyet verdiği, dolayısıyla iletişim becerilerini olumsuz yönlü etkilediği düşünülebilir.

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin bilgisayar kullanma becerisi değişkeni boyutunda değerlendirmedeki sınır değerlerine bakıldığında; düşük ve yüksek bilgisayar kullanma becerisine sahip öğrencilerin siber mağdur oldukları ve yüksek düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerinin iletişim becerileri ve siber mağduriyet durumları bakımından bilgisayar kullanma becerisi değişkenine göre siber mağduriyet ve iletişim becerileri boyutunda anlamlı bir farklılık görülmezken, iletişim becerileri alt boyutu olan KİE de anlamlı farklılık görülmüştür. Bilgisayar becerisi yüksek olan meslek yüksekokulu öğrencilerinin kendilerini ifade etme becerilerinin bilgisayar becerisi düşük olan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ulaşmada ise ölçme aracındaki bilgisayar kullanma beceri düzeyinin kişisel yanlılıkla cevap vermiş olabilmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Ayrıca bilgisayar kullanma becerisinin siber mağduriyete uğrama hususunda ve etkili iletişim becerilerine sahip olma durumunda önemli bir unsur olmadığı söylenebilir.

5.1.2. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Durumları ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar ve Tartışma

Siber mağduriyet ile genel iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı görülmemektedir. Öğrencilerin iletişim becerilerindeki artış ya da azalışın siber mağduriyet durumlarına herhangi bir etkisi olmadığı söylenebilir. Ayrıca siber mağduriyet ile iletişim becerileri alt boyutları olan İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler (İİTB), Kendini İfade Etme (KİE), Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim (EDSOİ) ve İletişim Kurmaya İsteklilik (İKİ) arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı görülmemektedir. İletişim becerileri ile iletişim becerileri alt boyutları arasında pozitif ve yüksek düzeyde ilişkinin varlığı görülmüştür.

5.2. Öneriler

Bu araştırmada ulaşılan bulgular neticesinde şu önerilerde bulunulabilir:

- Yapılan çalışmada gerekli literatür incelenmiş ve siber mağduriyet/zorbalık kavramları üzerine yapılan araştırmaların azlığı dikkat çekmiştir. Bu nedenle bu alanda yapılacak araştırmaların desteklenmesi sağlanabilir.
- Yapılan araştırmada internet kullanma süresinin artması iletişim becerilerine sahip olma durumunu azalttığı sonucu dikkat çekicidir. Bu nedenle etkili iletişim becerilerine sahip olmak için bilinçli internet kullanımını artırıcı önlemler alınabilir.
- Yapılan araştırmada öğrencilerin sahip oldukları iletişim becerisi düzeylerindeki artış ya da azalışın siber mağduriyet yaşama durumlarına

herhangi bir etkisi görülmemiştir. Bu nedenle siber mağduriyeti etkileyen diğer değişkenlerin neler olduğu üzerine araştırmalar yapılabilir.

- Ülkemizdeki siber suçlarla mücadele kapsamındaki yasaların henüz tam olgunlaşmadığı dikkat çekidir. Bu nedenle kanun koyucular kişilerin siber ortamlardaki haklarını koruyucu yönde tedbirler alabilirler.
- Bu araştırma meslek yüksekokulu öğrencileriyle yürütülmüştür. Akademisyenlere ve fakülte öğrencilerine de uygulanabilir.
- Siber zorbalık ölçeği kullanılarak siber zorbalığın da iletişim becerilerine olan ilişkisi araştırabilir.
- Bu araştırma üniversite öğrencileri üzerinde yürütülmüş, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde de uygulanabilir.
- Bu araştırma örnekleminin büyük kısmını erkek öğrenciler oluşturmakta, farklı örneklem grupları üzerinde daha dengeli dağılımların olduğu araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2002). Duygusal Zeka ve Liderlik. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 53-68.
- Akbaba, A. (2015). Negatif Duygunun Siber Zorbalık ve Mağduriyete İlişkin Yordayıcı Rolünün İncelenmesi. *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 1633-1646.
- Akbaba, S., & Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 105-121.
- Akkaya, S. (2012). *İnternetteki Tüketici Yorumlarının Tüketici Satın Alma Davranışlarına Etkisi: "İstanbul Sultanbeyli'de Görev Yapan Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma Çalışması" "Yüksek Lisans Tezi"*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksüt, M., & Sanalca, D. (2006). *Sanal Odalarda İletişim ve Türkçe*. Denizli: Bilgitek Yayınları.
- Arıca, O. T. (2011). Siber Zorbalık: Gençlerimizi Bekleyen Yeni Tehlike. *Kariyer Penceresi (Fatih Üniversitesi Aylık Bülteni)*, 10-12.
- Arıca, O. T., Kınay, H., & Tanrıku, T. (2012). Siber Zorbalık Ölçeğinin İlk Psikometrik Bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 101-114.
- Arıca, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N., & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish Adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 253-261.
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Durumu. *İlköğretim Online*, 369-380.
- Aydın, Y. (2011). *Liselerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Eğitim ve Öğretimdeki Olumsuz Etkileri "Yüksek Lisans Tezi"*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Baker, ö. e., & Tanrıku, İ. (2010). Psychological Consequences Of Cyber Bullying Experiences Among. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2771-2776.
- Balak, İ. (2009). *Yasa Dışı Bahis ve Oyunlarla Mücadelede Milli Piyango idaresinin Rolü*. Ankara: Çağın Polisi Dergisi.

- Baltaş, A., & Baltaş, Z. (2000). *Bedenin Dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baran, B., Eyüp, K., & Genç, Ş. (2014). Öğretmen Adaylarının Facebook'ta Zorbalık Yapma ve Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 34-43.
- Başaran, İ. E. (2000). *Örgütsel Davranış; İnsanın Üretim Gücü*. Ankara: Umut Yayınevi.
- Beale, A. V., & Hall, K. R. (2007). Cyberbullying: What School Administrators (and Parents) Can Do. *The Clearing House*, 8-12.
- Bedir, U. (2012). *Siber Alanda Güvenliğin "Technophobia" Üzerinden İnşası:Türkiye'de Güvenli İnternet*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı "Yüksek Lisans Tezi.
- Bekcan, S. (2015). *İletişim Becerileri, Motivasyon ve Sağlık Çalışanları "Yüksek Lisans Tezi"*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Belsey, B. (2008). *Cyberbullying: An Emerging Threat to the "Always On" Generation*. 12 2014, 15 tarihinde http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf adresinden alındı
- Bonds, M., & Stoker, S. (2000). *Bully-Proofing Your School: A Comprehensive Approach to Middle Schools*. Longmont, CO: Sopris West.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Campbell, M. (2005). Cyber bullying: An Old Problem in a New Guise? *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 68-76.
- Can, H. (1999). *Organizasyon ve Yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Celep, C. (1992). İlkokullarda Yönetici-Öğretmen İletişimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 301-316.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1992). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1994). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2003). *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.

- Çalışkan, H. (2013). *İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çalışkan, N. (2003). *Sınıf Öğretmenlerinin Sözel Olmayan İletişim Davranışlarının Değerlendirilmesi "Doktora Tezi"*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D., & Kavakçı, Ö. (2009). Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 151-158.
- Demirbag Bolat, S., Şahin, R., & Baloğlu, M. (2011). Aile İçi Sıddet ve Okul Zorbalığı. *Sosyal Bilimler Arastirmaları Dergisi*, 147-162.
- Demirci, E. E. (2002). *İletişim Becerileri Eğitiminin Merkezi Eğitim Merkezine Devam Eden Genç İşçilerin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerine Etkisi "Yüksek Lisans Tezi"*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2000). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı*. İstanbul: Pegem Yayıncılık.
- Deniz, İ. (2003). *İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerine Etkisi "Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi"*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Deniz, İ. (2003). *İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerine Etkisi "Yüksek Lisans Tezi"*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dowell, E. B., Burgess, A. W., & Cavanaugh, D. J. (2009). Clustering of Internet Risk Behaviors in a Middle School Student Population. *Journal of School Healty*, 547-553.
- Dökmen, Ü. (1986). Aile-içi iletişim çatışmalarının Transactional ve Graph Analiz ile İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 18.
- Dökmen, Ü. (2002). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). A New Face of Peer Bullying: Cyber Bullying. *Journal of Euroasian Educational Research*, 31-42.

- Eren, E. (2003). *Yönetim ve Organizasyon: Çağdaş ve Küresel Yaklaşımlar*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları Ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi "Yüksek Lisans Tezi"*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbab, S., Işık, A., & Özkorumak, E. (2015). Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 93-107.
- Erözkan, A. (2009). Lise Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Tarzlarının Yordayıcıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 543-551.
- Esgin, E., Torun, E., Şakar, I. D., Doğan, C., & Yardım, M. S. (2012). İnternet Kullanımının İlköğretim Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Gelişimlerine Olumsuz Etkilerinin İncelenmesi. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 40-52.
- Evliyaoğlu, G. (1987). *İletişim Psikolojisi Psikolojik İletişim*. Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Kitapevi.
- Gözüşirin, M. (2011). *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Bilişim Suçları Ve Bilişim Suçları ile Mücadeleye İlişkin Model Önerisi "Yüksek Lisans Tezi"*. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Güran, S., Akunal, T., Bayraktar, K., Yurtcan, E., Kendigelen, A., Beller, Ö., & Sezer, B. (2000). *İnternet ve Hukuk Temel Metni*. İstanbul.
- Gürüz, D. (2005). *Düşünce Yöntemi: Yaşam Biçimini Etkileme İletişimin Kalitesini Arttırma*. İzmir: Nobel Basımevi.
- Güvenli Web*. (2014). 10 31, 2014 tarihinde Türkiye’de İnternet İçerik Düzenlemesi:
<http://www.guvenliweb.org.tr/istatistikler/content/t%C3%BCrkiye%E2%80%99de-internet-i%C3%A7erik-d%C3%BCzenlemesi> adresinden alındı
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2011). Overview Of Cyberbullying. *White House Conference ob Bullying Prevention*, 21-31.
- Hocaoğlu, S. A. (2004). İletişim ve Sınıf İçi İletişimin Önemi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı* (s. 6-9). Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

- Horzum, M. B., & Ayas, T. (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Düzeylerinin Okul Türü ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 139-159.
- İrfaner, S. (2009). *Öğrenciler Arasında Gerçekleşen Zorbalık Eylemleri ve Zorbalık Konusunda Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Tutum ve Görüşleri "Doktora Tezi"*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- İşmen, E. A. (2001). Duygusal Zeka ve Problem Çözme. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 111-124.
- Juvonen, J., & Gross, E. (2008). Extending the School Grounds? Bullying Experiences in Cyberspace. *Journal of School Health*, 496-505.
- Karaduman, S., & Karaduman, M. (2010). Sosyal Ağlarda Online Kimlikler: Facebook Profil inceleme. *XV. Türkiye İnternet Konferansı*, 31.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, A. (2011). *Öğretmen Adaylarının Sosyal Ağ Sitelerini Kullanma Durumları ve İnternet Bağımlılık Düzeyleri "Yüksek Lisans Tezi"*. İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kayaalp, İ. (2002). *Eğitimde İletişim Dili*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Kınay, H. (2012). *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Duyarlılığının Riskli Davranış, Korumacı Davranış, Suça Maruziyet Ve Tehlike Algısı İle İlişkisi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi "Yüksek Lisans Tezi"*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kocaman, V. (2006). *Çocuklarda İletişim Becerilerini Artırma Yöntemleri "Yüksek lisans tezi"*. İstanbul: Beyken Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkut, F. (1996). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi:Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 18-22.
- Korkut, F. (1999). Etkili İletişim Becerileri, Çatışma Çözme Biçimleri ve Takım Çalışması. *Eğitim-Sen Bülteni Ekim Sayısı*, 214-227.
- Köknel, Ö. (1997). *İnsanlararası İlişkiler*. Ankara: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kurt, Y., & Beyhan, C. (2007). *İnternet WWW*. Ankara: Pozitif Matbacılık.

- Kurtaran, G. (2008). *İnternet Bağımlılığını Yordayan Değişkenler "Yüksek Lisans Tezi"*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük, M. (2002). *İnterneti Araştırma Amaçlı Kullanma Durumları "Yüksek Lisans Tezi"*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Levent, B. (2011). *Sınıf Öğretmenlerinin Kişilik Özelliklerinin İletişim Becerilerine Etkisi "Yüksek Lisans Tezi"*. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Madran, O. (2014, 10 8). *Gelişen beyin*. 10 8, 2014 tarihinde www.gelisenbeyin.net/bilgisayarın-icadı.html adresinden alındı
- Maines, B., & Robinson, G. (1992). The No Blame Approach to Bullying in Schools. *ISPA İstanbul Kolokyumu'nda Sunulan Bildiri Metni*, (s. 1-25). İstanbul.
- Manap, A. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği "Yüksek Lisans Tezi"*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mısırlıoğlu, İ. (2012). *Konukla İletişim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Olweus, D. (1993). *Bullying At School: What We Know and What We Can Do?* Oxford: Blackwell.
- Onat, F., & Aşman Alikılıç, Ö. (2009). Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi. *Journal of Yasar University*, 1111-1143.
- Özbay, A. (2013). *Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi Ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki "Yüksek Lisans Tezi"*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özcan, M. (2003). Yeni Milenyumda Yeni Tehdit: Siber Terör. *Polis Dergisi*, 173.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Kaan Kitapevi.
- Özel, S. (2013). *Lise Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Depresyon ve Benlik Saygısı İlişkisi "Yüksek Lisans Tezi"*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, A. (1995). *İletişimsizlik Becerisi*. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Özerbaş, M. A., Bulut, M., & Usta, E. (2007). Öğretmen Adaylarının Algıladıkları İletişim Becerisi Düzeylerinin İncelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 123-135.
- Özkan, B., & McKenzie, B. (2008). Social Networking Tools for Teacher Education. *Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference*, 2772-2776.
- Paksoy, M., & Acar, A. C. (1996). *Örgütsel İletişim*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No:964.
- Pehlivan, K. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma. *Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi*.
- Peker, A. (2015). Ergenlerin Saldırganlık Ve Siber Zorbalık Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 323-336.
- Sağay, F. (2013). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Görsel İletişim Araçlarını Kullanım Biçiminin Öfke ve İletişim Becerileri Üzerine Etkisi "Yüksek Lisans Tezi"*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Seçer, İ. (2014). *Akran Zorbalığına Uğrayan Ergenlerin Mağduriyet Algulamaları ve Kullandıkları Başa Çıkma Stratejilerine Grupla Psikolojik Danışmanın Etkisinin İncelenmesi "Doktora Tezi"*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri "Doktora Tezi"*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shariff, S. (2005). Cyber-Dilemmas In The New Millennium: School Obligations To Provide Student Safety In A Virtual School Environment. *Mcgill Journal Of Education*, 457-477.
- Sınar, H. (2001). *İnternette İşlenen Suçlardan Doğan Ceza Sorumluluğu "Yüksek Lisans Tezi"*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another Main Type of Bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 147-154.
- Taçyıldız, Ö. (2010). *Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması "Yüksek Lisans Tezi"*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tarcan, A. (2005). *İnternet ve Toplum*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Topçu, Ç., Erdur-baker, O., & Çapa Aydın, Y. (2008). Examination of Cyberbullying Experiences Among Turkish Students From Different School Types. *Cyber Psychology & Behavior*, 643-648.
- Tosun, M. (1978). *Örgüt Psikolojisi*. (M. Tosun, Çev.) Ankara: Doğan Basımevi.
- Toygur, A. (1982). *Bilimler Bilimi Sibernetik*. İstanbul: Karacan Yayınları.
- Tsai, C.-C., Lin, S. S., & Tsai, M.-J. (2001). Developing an İnternet Attitude Scale fo Rhigh School Students. *Computers & Education*, 41-51.
- Türk Dil Kurumu*. (2015). 11 01, 2015 tarihinde Güncel Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56360419960950.09331879 adresinden alındı
- Türkel, Ç. (2013). *İlköğretim Öğrencilerinin Sportif Faaliyetlere Katılım Düzeyi İle Sosyal Uyum ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi "Yüksek Lisans Tezi"*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımları ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uğur, E. (2004). *Genel ve Teknik İletişim*. İstanbul: Matsan Matbaacılık.
- Uslu, Z. K. (2007). Yeni İletişim Araçları ve Toplumsal Etkileri. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/Journal of Sociological Research*, 224-234.
- Usta, A. (2013). *Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri ile Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Samsun İli Örneği)*. Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2008). Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngsters. *Cyberpsychology & Behavior*, 499-503.
- Whang, L. S., Lee, S., & Chang, G. (2003). İnternet Over-Users' Psychological Profiles: A Behavior Sampling Analysis on İnternet Addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 143-150.
- Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying And Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Agression, Threats, And Distress*, Champaign. Champaign: Research Press.

- Yaman, E., & Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin Siber Zorbalık Eğilimleri. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 18-31.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). *Başaçıkma Stratejileriyle Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Yaşar, N. N. (2015). *Türkiye'deki Bireylerin Kişilik Özellikleri, Facebook Kullanımları ve Boş Zaman Aktiveleri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ybarra, L. M., & Mitchell, K. J. (2004). Youth Engage İn Online Harassment: Associations With Caregiver-Child Relationships, İnternet Use, And Personal Characteristics. *Journal of Adolescence*, 319-336.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Kişiler Arası İletişim Becerileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki "Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi"*. Muğla: Muğla Üniveristesesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zıllıoğlu, M. (1998). *İletişim Bilgisi*. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.

EKLER

Ek 1. Siber Mağduriyet Ölçeği (SMÖ)

CİNSİYETİNİZ: KIZ ( ) ERKEK ( ) **SINIFINIZ :**.....
GÜNLÜK BİLGİSAYAR KULLANMA SÜRESİ..... **BÖLÜM:**.....
BİLGİSAYAR KULLANIM BECERİSİ: KÖTÜ ( ) ORTA ( ) İYİ ( )

YÖNERGE: Aşağıda günlük yaşamda internet ve cep telefonları üzerinde gençlerin yaşayabildiği bazı davranışlar yazılmıştır. Lütfen bu davranışları tek tek okuyunuz. Bu yazılarda "**bir başkası**" ya da "**başka kişiler**" şeklinde tanımlanan kişi sizin arkadaşınız olabilir ya da o kişiyi hiç tanımıyor da olabilirsiniz. Eğer okuduğunuz davranış "bana hiçbir zaman yapılmadı" diyorsanız "**Hayır**" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranış "bana daha önce yapıldı" diyorsanız "**Evet**" yazısını işaretleyin. Araştırmamıza destek olduğunuz için teşekkürler.

1	İnternette bir başkası benim adımla kullanarak kendisine kendisine e-mail hesabı (MSN,Yahoo,Gmail,Mynet gibi) açtı.	HAYIR	EVET
2	Facebook, Twitter gibi sitelerde bir başkası gizlice benim adımla kullanarak hesap açtı.	HAYIR	EVET
3	İnternette arkadaşlarım ya da başka kişiler benim kişisel bilgilerimi kullandı.	HAYIR	EVET
4	İnternette arkadaşlarım ya da başka kişiler bana virüslü mesaj (e-mail) gönderdi.	HAYIR	EVET
5	Arkadaşlarım ya da başka kişiler benim haberim olmadan internette benim şifremleri kullandı.	HAYIR	EVET
6	Arkadaşlarım ya da başka kişiler benim şifremleri kullanarak gizlice e-mail (MSN,Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adresime girmeye çalıştılar.	HAYIR	EVET
7	İnternette şifrelerimi kullanarak gizlice oyunlarım girmeye çalıştılar.	HAYIR	EVET
8	İnternette beni tehdit ettiler.	HAYIR	EVET
9	İnternette bana hoşlanmayacağım mesajlar gönderdiler.	HAYIR	EVET
10	İnternette benim iznim olmadan bazı sitelerde fotoğraflarımı yayınladılar.	HAYIR	EVET
11	İnternette fotoğraflarımı benim iznim olmadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderdiler.	HAYIR	EVET
12	İnternette benimle ilgili hoşuma gitmeyen haberler yayınladılar.	HAYIR	EVET
13	İnternette benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yayınladılar.	HAYIR	EVET
14	İnternette bana hakaret eden mesajlar gönderdiler.	HAYIR	EVET
15	İnternette benimle alay ettiler.	HAYIR	EVET
16	İnternette bana kötü isim ya da lakap taktılar.	HAYIR	EVET
17	Yüzüme karşı söylemedikleri şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla bana söylediler.	HAYIR	EVET
18	Cep telefonundan bana tehdit eden mesajlar gönderdiler.	HAYIR	EVET
19	Cep telefonundan benim fotoğraflarımı diğer kişilere izinsiz gönderdiler.	HAYIR	EVET
20	Cep telefonundan bana hoşuma gitmeyen mesajlar gönderdiler.	HAYIR	EVET
21	Cep telefonu kullanarak benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yaydılar.	HAYIR	EVET
22	Cep telefonundan bana hakaret eden mesajlar gönderdiler.	HAYIR	EVET
23	Cep telefonu kullanarak benimle alay ettiler	HAYIR	EVET
24	Telefonla arayarak beni rahatsız ettiler.	HAYIR	EVET

Ek 2. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ)

YÖNERGE: Bu ölçek iletişimle ilgili bazı özelliklerinizi ölçmeye yöneliktir. Aşağıda sunulan ifadeleri, o ifadelerle ilgili genelde kendinizi nasıl bulduğunuzu düşünerek okuyunuz. İlişkilerimizdeki özelliklerimiz elbette kiminle, hangi koşullarda, ne zaman ilişkide bulunduğumuza bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. O nedenle ifadeleri **genelde** gösterdiğiniz tepkilere göre değerlendiriniz. Değerlendirmenizi 1-hiçbir zaman 2-nadiren, 3-bazen, 4-sıklıkla, 5-her zaman olmak üzere yaptıktan sonra ifadenin karşısındaki uygun yere (X) işareti koyarak belirtiniz. Hiç bir ifadeyi boş bırakmamanız sonuçları daha sağlıklı değerlendirmemiz yarayacaktır. Teşekkür ederiz.

İFADELER	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
1. İnsanları oldukları gibi kabul ederim.					
2. Düşüncelerimi istediğim zaman anlaşılır biçimde ifade edebilirim.					
3. Başkalarını önyargısız dinlerim.					
4. Yaşadığım olaylarda ki duygularımı sözlerimle ve beden dilimle başkalarına iletebilirim.					
5. Karşımdakini dinlerken anlamadığım bir ayrıntı olduğunda konunun açığa kavuşması için sorular sorarım.					
6. Birisi ile iletişim içindeyken sakın bir ses tonuyla konuşurum.					
7. İnsanlara yakın ilgi duyarım.					
8. Diğer insanlarla kolaylıkla sohbete başlatabilirim.					
9. İlişkide bulunduğum kişilerin anlatmak istediklerini dinlemek için onlara zaman ayırırım.					
10. Konuşurken söylediklerimle beden dilimin uyuşmasınadikkat ederim.					
11. Birini dinlerken ne karşılık vereceğimden çok onun ne demek istediğini anlamaya çalışırım.					
12. Konuşmalarını dinlerken, içerikle yüz ifadesinin ya da beden duruşunun uyumuna dikkat ederim.					
13. Benimle herhangi bir konuda konuşmayı istemeyen birisini konuşmaya zorlamam.					
14. Başkalarına içtenlikle iltifat ederim.					
15. Başkaları konuşurken yanıt vermeden önce onların sözlerini bitirmelerini beklerim.					
16. Birileriyle konuşurken onları rahatsız edebilecek kadar yakınlarında olmamaya özen gösteririm.					
17. Duygularımı rahatlıkla dile getirebilirim.					
18. Birisini dinlerken söylenenlerin altında yatan duyguları anlayabilirim.					
19. Yüz yüze olmasak da konuştuğum kişinin duygusunu ses tonundan anlayabilirim.					
20. Düşüncelerimi sözel olarak ifade edebilirim.					
21. Birisiyle konuşurken ona yanıt vermeden önce onu doğru anlayıp anlamadığımı yoklarım.					
22. Yazışırken seçilen sözcüklerin de önemli olduğunu aklımda tutarım.					
23. Karşımdakini dinlerken onu anladığımı uygun bir dille ifade ederim.					
24. Birisine bir öneride bulunmadan önce, onun öneri vermeme isteyip istemediğine dikkat ederim.					
25. Eğer karşımdakinin işine yarayacaksa yaşadığım benzer deneyimleri onunla paylaşıyorum.					

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	YASİN BIYIK
Doğum Yeri:	KONYA
Doğum Tarihi:	24-03-1987
Medeni Durumu:	EVLİ

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
Lise	Meram Anadolu Lisesi	Anadolu Lisesi	KONYA	2005
Lisans	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	ESKİŞEHİR	2011
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	KONYA	2016
İş Deneyimi:	Konya Büyük Şehir Belediyesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Teknolojileri Öğretmenliği			
Tel:	03323228336			
Adres	Konya Meram Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Meram/KONYA			